

Co-funded by
the European Union

Проект CoViS

Доклад за възприятията и убежденията на спортисти и треньори
относно случаите на сексуален тормоз и докладването на
сексуален тормоз

Co-funded by
the European Union

Отказ от отговорност

Проектът е финансиран от Европейския съюз чрез програмата ERASMUS+ Sport Collaborative Partnership. Подкрепата на Европейската комисия за изготвянето на тази публикация не представлява одобрение на съдържанието, което отразява възгледите на консорциума по проекта, и Комисията не носи отговорност за каквото и да е използване на съдържащата се в нея информация.

Co-funded by
the European Union

Съдържание

Въведение	6
Сексуален тормоз в спорта	6
Настоящият доклад	12
Количествено изследване	14
Метод	14
Участници	14
Измервания	14
Демографска и свързана със спорта информация	14
Преживявания на сексуален тормоз	15
Приемане на митове за тормоза	15
Възприемана способност за докладване на тормоз	16
Намерения за докладване на сексуален тормоз	16
Процедура	17
Резултати	17
Преживявания, свързани с тормоз	17
Възприятия за тормоза	26
Възприятия за психологическа безопасност	27
Възприемана способност за докладване на тормоз	27
Намерения за докладване на тормоз	28
Корелации между променливите	29
Детерминанти на намеренията за докладване на тормоз	30
Качествено изследване	31
Метод	31
Участници	31
Ръководство за интервю	32
Аналитичен дизайн	33
Процедура	34
Резултати	35
Тема 1: Професионални граници и нормализиране на съмнителни практики в спорта	36
Подтема 1.1: Подкрепяща близост спрямо професионална дистанция	36
Подтема 1.2: Приемани по-рано практики като нарушения на границите	36
Подтема 1.3: Двусмислена привързаност и неформално поведение	36

Co-funded by
the European Union

Тема 2: Сексуалният тормоз като континуум от поведения	37
Подтема 2.1: Вербални, невербални и символични поведения	37
Подтема 2.2: Нежелан физически контакт	37
Подтема 2.3: Сексуализирани коментари за тяло, пол или външен вид	37
Подтема 2.4: Експлоатация на възхищението и зависимостта	37
Тема 3: Власт, зависимост и структурни рискови фактори в спорта	38
Подтема 3.1: Авторитет на треньора и зависимост на спортиста	38
Подтема 3.2: Липса на надзор и отчетност	38
Подтема 3.3: Пътувания, хотели, съблекални и ситуации насаме	38
Подтема 3.4: Физическа близост и специфичен за спорта контакт	39
Подтема 3.5: Състезателният натиск като възможен усилващ фактор	39
Тема 4: Уязвимост и неравностойна защита на спортистите	39
Подтема 4.1: Непълнолетни и млади спортисти	39
Подтема 4.2: Момичета и жени спортисти	39
Подтема 4.3: Спортисти с увреждания	40
Подтема 4.4: Семейна и социално-икономическа уязвимост	40
Тема 5: Разпознаване на предупредителни признаци и несигурност при тълкуването	40
Подтема 5.1: Поведенчески и емоционални предупредителни признаци	40
Подтема 5.2: Опитът като улесняващ разпознаването фактор	40
Подтема 5.3: Трудност при тълкуване на двусмислени ситуации	41
Подтема 5.4: Страх от фалшиво обвинение	41
Тема 6: Бариери пред докладването, институционално недоверие и култура на мълчание	41
Подтема 6.1: Неясни или недостъпни процедури за докладване	41
Подтема 6.2: Страх от последствия и ответни действия	41
Подтема 6.3: Недоверие в системите и недостатъчна организационна реакция	42
Подтема 6.4: Култура на мълчание, клюки и нормализиране	42
Подтема 6.5: Обвиняване на жертвата и защита на репутацията	42
Тема 7: Образование, протоколи, независими структури и култура на защита	42
Подтема 7.1: Образование за треньори, спортисти и родители	42
Подтема 7.2: Кодекси за поведение и практически примери	43
Подтема 7.3: Определени структури за защита	43
Подтема 7.4: Организационна отчетност и санкции	43
Подтема 7.5: Културна промяна в спорта	43
Дискусия	48

Co-funded by
the European Union

Количествено изследване	48
Качествено изследване	51
Образователни последици	54
1. Разбиране на сексуалния тормоз, злоупотребата и защитата в спорта	54
2. Разпознаване на ранни предупредителни признаци и двусмислени ситуации	55
3. Оспорване на обвиняването на жертвата и омаловажаващите убеждения	55
4. Изграждане на възприеман поведенчески контрол:	
какво да се прави, как да се действа, къде да се докладва	55
5. Създаване на безопасност и доверие при докладване	56
6. Намеса на свидетели и отговорност на връстниците	56
7. Роли и отговорности на треньори, персонал, клубове и спортни организации	57
8. Тормоз в цифровите и социалните медии	57
9. Културна промяна и положителен спортен климат	57
Ограничения и заключение	58
Литература	58

Co-funded by
the European Union

Въведение

Сексуален тормоз в спорта

Сексуалното насилие в спорта все по-често се признава като основен проблем, свързан със защитата, правата на човека, равенството между половете и почтеността в спорта. Макар спортът обичайно да се представя като среда за положително развитие на младите хора, социално включване, укрепване на здравето, морално възпитание и участие в общността, същите организационни характеристики, които правят спорта влиятелен в живота на младите хора, могат да създадат и условия, при които тормозът, злоупотребата, експлоатацията и насилието остават скрити. Йерархичните отношения, силната зависимост от треньори и помощен персонал, интензивната тренировъчна среда, пътуванията, споделянето настаняване, физическият контакт и културата на мълчание могат да изложат спортистите - особено деца, юноши, жени, спортисти с увреждания и други уязвими групи - на повишен риск (Brackenridge, 2001; Vertommen et al., 2016). Поради това сексуалното насилие в спорта не трябва да се разглежда като поредица от изолирани инциденти, а като системен проблем, изискващ превенция, образование, механизми за докладване, институционална отчетност и културна промяна.

Сексуалното насилие в спорта обикновено се разбира като част от по-широкия спектър на насилието, основано на пола. Стратегическата работа на Европейската комисия за равенството между половете в спорта определя насилието, основано на пола, като насилие, насочено срещу дадено лице заради неговия пол, или насилие, което засяга непропорционално лица от определен пол. В тази по-широка рамка сексуалното насилие включва сексуален тормоз, сексуална злоупотреба, сексуално посегателство, изнасилване, експлоатация, груминг и други нежелани действия със сексуален характер. Консенсусната декларация на Международния олимпийски комитет осигурява полезна концептуална основа, като определя безопасния спорт като спортна среда, която е уважителна, справедлива и свободна от всички форми на непреднамерено насилие (Mountjoy et al., 2016). В същата рамка сексуалният тормоз се разбира като всяко нежелано и неприемливо поведение със сексуален характер - вербално, невербално или физическо, докато сексуалната злоупотреба се отнася до поведение със сексуален характер, при което съгласието е принудено, манипулирано, липсва или е невъзможно да бъде дадено (Mountjoy et al., 2016).

Разграничението между сексуален тормоз и сексуална злоупотреба е важно, но на практика тези поведения често съществуват по един континуум. Сексуалният тормоз може да включва сексистки коментари, сексуални шеги, нежелано внимание, натрапчиви въпроси, намекващи съобщения, излагане на сексуализирани материали или неуместно докосване. Сексуалната злоупотреба включва по-тежки форми на сексуална принуда, контакт или експлоатация, особено когато съществува дисбаланс на властта (Brackenridge, 2001; Mountjoy et al., 2016). В спорта такива дисбаланси са често срещани. Треньори, медицински лица, длъжностни лица, по-опитни спортисти, клубни администратори и други членове на обкръжението на спортиста могат да притежават значителна власт по отношение на подбора, възможностите за тренировки, достъпа до състезания, стипендиите, развитието на кариерата и социалната принадлежност.

Co-funded by
the European Union

Тази зависимост може да затрудни спортистите да се противопоставят, да разкрият или да докладват вредно поведение, особено когато извършителят е уважаван, успешен или институционално защитен (Fasting & Brackenridge, 2009; Hartill, 2009).

Постепенно сексуалното насилие в спорта се утвърждава като приоритет на политиките. На европейско равнище политическото внимание се засили през 2010-те години, като защитата на непълнолетните в спорта започна да се свързва с почтеността в спорта и защитата на младите спортисти. Конвенцията от Лансароте на Съвета на Европа остава ключов правен инструмент за защита на децата от сексуална експлоатация и сексуална злоупотреба, като обхваща широк кръг престъпления, включително сексуална злоупотреба, груминг, експлоатация чрез проституция, излагане на сексуално съдържание и материали, съдържащи сексуална злоупотреба с деца (Council of Europe, 2007). Конвенцията е особено релевантна за спорта, тъй като много спортисти започват да участват в ранна възраст и изграждат дългосрочни отношения с възрастни, заемащи позиции на доверие. Тя подчертава също, че превенцията не се изчерпва с наказването на извършителите, а включва образование на децата, обучение на възрастните, които работят с тях, и създаване на институционални системи, способни да разпознават рисковете и да реагират на тях (Council of Europe, 2007).

Емпиричните изследвания показват, че сексуалният тормоз и злоупотребата се срещат в различни спортове, състезателни нива и национални контексти. Ранни изследвания в спорта показват, че сексуалният тормоз не се ограничава до елитния спорт, макар елитната среда да може да засили риска поради по-голямата зависимост от треньорите, по-силния натиск за представяне, пътуванията и нормализирането на авторитарни треньорски култури (Brackenridge, 2001; Fasting & Brackenridge, 2009). Прегледите и консенсусните документи показват широки различия в нивата на разпространение, отчасти защото изследванията се различават по дефиниции, извадки, измервателни инструменти, възрастови групи и това дали оценяват преживявания през целия живот, в детството или в конкретен период от спортната кариера (Mountjoy et al., 2016). В предложението CoViS се отбелязва, че докладваната разпространеност на сексуалния тормоз в спорта варира от 19% до 92%, а на сексуалната злоупотреба - от 2% до 49%, което показва както сериозността на проблема, така и методологичната сложност при оценяването на разпространението.

Масштабни европейски изследвания укрепват доказателствената база. Vertommen et al. (2016), в изследване на междуличностното насилие над деца в спорта в Нидерландия и Белгия, показват, че насилието над деца в спорта не е изключение и включва психологически, физически и сексуални форми. Проектът CASES разширява тази работа в няколко европейски държави и отчита високи нива на междуличностно насилие над деца както в спорта, така и извън него, включително контактно сексуално насилие (Hartill et al., 2021). Тези констатации са

Co-funded by
the European Union

важни, защото оспорват предположението, че спортът автоматично защитава децата. Вместо това спортът може да бъде защитна среда, когато съществуват подходящи структури за защита, но може да бъде рисков, когато властта е концентрирана, границите са неясни, докладването е небезопасно, а институциите поставят репутацията над благополучието на спортистите (Hartill et al., 2021; Vertommen et al., 2016).

Централен проблем в литературата е недостатъчното докладване на сексуалното насилие в спорта. Спортистите могат да мълчат поради срам, страх, че няма да им повярват, страх от ответни действия, емоционална зависимост от извършителя, опасения, че ще загубят мястото си в отбора, лоялност към клуба или страх от увреждане на спортната си кариера (Brackenridge, 2001; Fasting & Brackenridge, 2009; Hartill, 2009). Децата и юношите могат да не разпознават определени поведения като злоупотреба, особено когато грумингът постепенно е нормализирал нарушенията на границите. Грумингът е процес, при който извършителите изграждат доверие, изолират жертвата, постепенно я правят нечувствителна към неуместно поведение и я манипулират да пази тайна (Brackenridge, 2001). В спорта грумингът може да бъде прикрит като специално внимание, допълнителни тренировки, емоционална подкрепа, възможности за подбор или привилегировано отношение. Това прави образованието относно границите, съгласието, властта и процедурите за докладване съществено не само за спортистите, но и за родителите, треньорите, помощния персонал и администраторите (Mountjoy et al., 2016).

Полът е ключово измерение на сексуалното насилие в спорта, но проблемът не бива да се свежда единствено до виктимизацията на жените. Жените и момчетата са непропорционално засегнати от сексуален тормоз и насилие, основано на пола, а в литературата по-често се съобщава за извършители мъже (Fasting et al., 2011; Fasting et al., 2014; Mountjoy et al., 2016). Изследванията върху спортисти мъже обаче оспорват предположението, че момчетата и мъжете не са уязвими. Hartill (2009) обръща внимание на сексуалната злоупотреба с момчета в организирания мъжки спорт и посочва, че културите на мъжественост в спорта могат да заглушат жертвите мъже, като правят разкриването особено трудно. Спортистите мъже могат да се страхуват от стигма, въпроси относно мъжествеността или сексуалността им, подигравки или изключване (Hartill, 2009). Следователно стратегиите за превенция трябва да бъдат чувствителни към пола, без да изключват определен пол. Те трябва да признават непропорционалните рискове за спортистките, като същевременно гарантират, че момчетата, мъжете, ЛГБТК+ спортистите и спортистите с увреждания са включени в системите за защита (Mountjoy et al., 2016).

Отношението треньор-спортист е обект на особено внимание, тъй като съчетава доверие, авторитет, зависимост и емоционална близост. Треньорите често имат формираща роля в живота на младите спортисти, като влияят не само върху представянето, но и върху идентичността, мотивацията, самооценката и чувството за принадлежност. Тази връзка може да бъде положителна и подкрепяща развитието, когато се основава на уважение, автономност, грижа и ясни етични граници. Когато обаче границите се размиват и властта остава без контрол, връзката треньор-спортист може да се превърне в контекст за манипулация и злоупотреба (Brackenridge, 2001; Fasting & Brackenridge, 2009). Fasting и

Co-funded by
the European Union

Brackenridge (2009) твърдят, че обучението на треньорите е централно за превенцията, защото те трябва да разбират как действа властта, как се развиват нарушенията на границите и как се създава безопасен тренировъчен климат. Sand et al. (2011) допълнително показват, че авторитарното треньорско поведение може да е свързано с повишен риск от сексуален тормоз, което предполага, че превенцията трябва да обхваща по-широката треньорска култура, а не само явните прояви на сексуално неправомерно поведение.

Изследванията с жени спортисти и студенти в спортни специалности в Европа предоставят важни доказателства за проекта CoViS. Fasting, Chroni, Hervik и Knorre (2011) изследват сексуалния тормоз спрямо участнички в спорта в три европейски държави и установяват, че значителна част от жените са преживели сексуален тормоз в спортна среда. Fasting, Chroni и Knorre (2014) също изследват преживяванията на сексуален тормоз сред европейски студентки по спортни науки в спортна и образователна среда, като подчертават, че и двете среди могат да изложат младите жени на нежелано сексуално поведение. Тези изследвания са особено важни за CoViS, защото предоставят сравнителни европейски данни и показват, че сексуалният тормоз, свързан със спорта, не е ограничен до един национален контекст (Fasting et al., 2011, 2014).

В Гърция изследванията документират високи нива на сексуален тормоз в спорта. Chroni и Fasting (2009) съобщават, че 71,5% от жените, активни в спорта - на международно, национално ниво или като спортуващи за удоволствие - са преживели някаква форма на сексуално тормозещо поведение от мъж. Предложението CoViS също отбелязва, че сред сексуално малтретираните спортисти 41% от жените и 29% от мъжете съобщават, че злоупотребата е настъпила в спортната среда. По-скоро Chroni и Kavoura (2022) анализират как случаи на сексуално насилие в гръцкия спорт стават публично видими след разкриването на олимпийската медалистка София Бекатору, което допринася за гръцкото движение #MeToo. Анализът им показва, че разкриването може да отвори обществен дебат, но също разкрива колко дълго могат да се запазят култури на мълчание, институционално отричане и обвиняване на жертвата, преди преживелите насилие да бъдат чути (Chroni & Kavoura, 2022).

Балканският и югоизточноевропейският контекст поставя специфични предизвикателства. В Сърбия, България и Гърция спортът има голямо културно значение и е тясно свързан с националната идентичност, но сексуалното насилие в спорта остава недостатъчно изследвано и регулирано. Проектът CoViS идентифицира съществен дефицит на доказателства в тези държави, особено по отношение на цялостни данни за сексуален тормоз, злоупотреба, експлоатация и сексуално насилие срещу млади спортисти. В Сърбия данни, основани на източници на ОССЕ, показват, че сексуалният тормоз е една от най-често срещаните форми на насилие срещу жени, но не предоставят специфични за спорта оценки на разпространението (Babović & Reljanović, 2020). В България национални и международни данни показват, че жените преживяват физически, сексуален и свързан с професионалната среда тормоз, но специфичните за спорта доказателства отново са оскъдни. Тази липса на надеждни данни за спорта ограничава способността на политиките и спортните организации да разработват целенасочени стратегии за превенция.

Co-funded by
the European Union

Последиците от сексуалното насилие за спортистите могат да бъдат тежки и дълготрайни. Преживелите насилие могат да изпитват тревожност, депресия, срам, вина, проблеми със съня, загуба на доверие, социално отдръпване, понижено самочувствие, хранителни разстройства, влошено представяне и отказване от спорта (Mountjoy et al., 2016; Vertommen et al., 2016). Някои спортисти могат да продължат да участват, но да възприемат спорта като небезопасен, принудителен или психологически увреждащ. Други могат напълно да се оттеглят и да загубят достъп до социалните, развиващите и здравните ползи, които спортът може да предостави. Сексуалното насилие вреди и на отборите, клубовете и спортните системи, като подкопава доверието, включването, почтеността и образователната стойност на спорта (Hartill et al., 2021; Mountjoy et al., 2016). Следователно превенцията трябва да се разбира не само като защита на жертвите, но и като необходимо условие за етично развитие на спорта.

Спортистите с увреждания могат да бъдат изправени пред допълнителна уязвимост. Зависимостта от треньори, асистенти, лица, полагащи грижи, транспортни доставчици или медицински персонал може да увеличи излагането на злоупотреба и да намали възможностите за безопасно докладване. Комуникационните бариери, социалната изолация, недоверието към разказа им и липсата на достъпни механизми за докладване могат допълнително да заглушат спортистите с увреждания (Mountjoy et al., 2016). ЛГБТК+ спортистите също могат да бъдат по-уязвими поради стигма, дискриминация, заплахи за разкриване на сексуалната им ориентация или враждебен отборен климат. Поради това интерсекционалният подход е съществен за политиките за защита: полът, възрастта, увреждането, сексуалността, миграционният статус, социално-икономическият произход и предходната виктимизация могат да се съчетават, увеличавайки риска и намалявайки достъпа до подкрепа (Mountjoy et al., 2016; Vertommen et al., 2016).

Литературата все по-силно подчертава, че превенцията трябва да надхвърля само повишаването на осведомеността. Осведомеността е необходима, но недостатъчна, ако спортистите не знаят как да докладват, възрастните не знаят как да реагират или институциите нямат ясни процедури. Ефективната превенция изисква кодекси за поведение, служители по защита, задължително обучение, независими канали за докладване, процедури за жалби, ориентирани към спортиста, подкрепа, съобразена с травмата, системи за мониторинг и санкции за неправомерно поведение (Fasting & Brackenridge, 2009; Mountjoy et al., 2016). Спортните организации трябва също да адресират неформалните култури, които позволяват злоупотреби, като нормализирано унижение, прекомерно подчинение, потайност, сексуализирани шеги и убеждението, че благополучието на спортиста е второстепенно спрямо успеха в представянето (Brackenridge, 2001; Sand et al., 2011).

Цифровите инструменти могат да допринасят за превенцията и докладването, но само когато са вградени в надеждни системи за защита. Онлайн платформите за докладване могат да намалят бариерите, като позволяват поверително или анонимно разкриване, предоставят информация за права и процедури и насочват жертвите към услуги за подкрепа. Цифровото докладване обаче не може да замени институционалната отговорност. Спортистите ще използват такива инструменти само ако вярват, че сигналите ще бъдат разглеждани безопасно, поверително и справедливо. Следователно цифровите системи за докладване трябва да бъдат придружени от образование, ясни протоколи, пътища за насочване, процедури за защита на данните и механизми за отчетност.

Co-funded by
the European Union

Планът на проекта CoViS да съчетае онлайн образователни ресурси с платформа за докладване пряко отговаря на тази необходимост.

Обучението е друг централен компонент. Треньорите, специалистите по спортна медицина, администраторите, родителите и спортистите се нуждаят от диференцирано образование. Треньорите и помощният персонал трябва да бъдат обучавани относно професионалните граници, отношенията на власт, съгласието, груминга, намесата на свидетели, комуникацията, съобразена с травмата, и задълженията за докладване (Fasting & Brackenridge, 2009; Mountjoy et al., 2016). Спортистите се нуждаят от подходящо за възрастта образование относно телесната автономия, приемливото и неприемливото поведение, тормоза от връстници, цифровия тормоз и местата, където могат да потърсят помощ. Родителите се нуждаят от насоки за предупредителните признаци, комуникацията с децата и начина на реакция при разкриване. Спортните организации се нуждаят от институционално обучение за прилагане на политики за защита, управление на жалби и мониторинг (Mountjoy et al., 2016).

Предложеният в CoViS модел „обучение на обучители“ е в съответствие с необходимостта от устойчиво изграждане на капацитет. Чрез обучение на мултипликатори в Сърбия, България и Гърция проектът може да разшири въздействието отвъд непосредствения консорциум и да вгради знания в клубове, федерации, училища и обществени спортни организации. Това е особено важно в контексти, където формалните структури за защита са недостатъчно развити. Мултипликаторите могат да действат като местни застъпници, обучители и връзка между спортисти, семейства, клубове и услуги за подкрепа. Такива модели обаче изискват осигуряване на качество, продължаващ надзор и актуализирани материали, за да се избегне повърхностно прилагане. Методологията на CoViS, която съчетава емпирични изследвания, съвместно създадени обучителни материали, събития за повишаване на осведомеността, препоръки за политики и платформа за докладване, е в съответствие с акцента в литературата върху многостепенните интервенции за защита.

В заключение, литературата показва, че сексуалното насилие в спорта е устойчив, недостатъчно докладван и многомерен проблем. То се формира от неравенството между половете, дисбалансите на властта, авторитарните спортни култури, слабите структури за защита и ограничените механизми за докладване (Brackenridge, 2001; Hartill, 2009). Макар вниманието на европейските и международните политики да се е увеличило, остават съществени пропуски, особено в балканските държави, където специфичните за спорта данни и системните протоколи за превенция са ограничени. Поради това проектът CoViS е в добра позиция да адресира важен дефицит на доказателства и практика чрез събиране на емпирични данни, разработване на образователни ресурси, обучение на мултипликатори, повишаване на осведомеността и създаване на платформа за докладване. Неговият принос се състои в свързването на изследвания, образование, цифрови инструменти и институционална ангажираност за насърчаване на по-безопасна, по-приобщаваща и по-отговорна спортна среда за младите спортисти.

Co-funded by
the European Union

Настоящият доклад

Провеждането на анализ на потребностите в участващите държави е необходима първа стъпка за проекта CoViS, тъй като сексуалното насилие в спорта остава сериозен, но недостатъчно документиран проблем в Сърбия, България и Гърция. Макар международната и европейската литература да показва, че сексуален тормоз, злоупотреба, експлоатация и сексуално насилие се срещат в различни спортове, състезателни нива и групи спортисти, наличието на надеждни данни, специфични за отделните държави и спортове, остава ограничено. Това е особено важно в балканския контекст, където предложението идентифицира липса на цялостни данни, ограничени структури за превенция, недостатъчна осведоменост и отсъствие на системни механизми за докладване. Следователно анализът на потребностите ще позволи на проекта да надхвърли общите предположения и да разработи интервенции, основани на реалностите, преживяванията и институционалните условия във всяка участваща държава.

Необходимостта от такъв анализ се засилва от широките различия в нивата на разпространение, докладвани в литературата. Разпространението на сексуалния тормоз в спорта е съобщавано в диапазона от 19% до 92%, а на сексуалната злоупотреба - от 2% до 49%, до голяма степен поради различия в дефинициите, измервателните инструменти, извадките и изследователските дизайни (Mountjoy et al., 2016). Тези различия показват, че сексуалното насилие не може да бъде адекватно разбрано без контекстуализирани данни. В участващите държави съществуващите доказателства подсказват, че проблемът е налице и потенциално широко разпространен, но наличната информация е фрагментирана. Например гръцки изследвания съобщават за високи нива на сексуален тормоз сред жени, участващи в спорта, докато данни от Сърбия и България сочат по-широки обществени проблеми, свързани със сексуален тормоз и насилие, основано на пола, без да предоставят точни оценки за спортната среда (Babović & Reljanović, 2020; Chroni & Fasting, 2009; Chroni & Kavoura, 2022). Затова анализът на потребностите е от съществено значение за изграждане на по-ясна картина за характера, честотата, формите и възприеманите причини за сексуалното насилие в спорта в конкретните национални контексти, обхванати от CoViS.

Допълнителна причина за провеждане на анализ на потребностите е фактът, че сексуалното насилие в спорта често остава недокладвано. Спортистите могат да избягват разкриването поради страх от ответни действия, срам, липса на доверие в институциите, опасения, че ще загубят мястото си в отбора, емоционална зависимост от треньори или помощен персонал или несигурност дали определено поведение представлява тормоз или злоупотреба (Brackenridge, 2001; Fasting & Brackenridge, 2009; Hartill, 2009). Тези бариери могат да се засилят в малки спортни общности, където спортисти, треньори, длъжностни лица и семейства са тясно свързани и докладването може да се възприема като заплаха за репутацията на клуба, треньора или спортиста. В участващите държави предложението подчертава неразпознаването и недокладването на насилието, основано на пола, в спорта като централно предизвикателство. Поради това анализът на потребностите може да идентифицира не само преживяванията на тормоз и злоупотреба, но и

Co-funded by
the European Union

психологическите, културните, организационните и процедурните бариери, които възпрепятстват спортистите да говорят открито.

Анализът на потребностите е необходим и защото стратегиите за превенция трябва да бъдат адаптирани към местните спортни култури и институционални реалности. Макар европейските и международните документи да предоставят ценни дефиниции, принципи и препоръки за защита, тяхното прилагане зависи от конкретните структури, ресурси и готовност на националните спортни системи. В предложението се отбелязва, че в Сърбия, България и Гърция има ограничени доказателства за наличие на цялостни политики, общи протоколи, системни процедури за мониторинг или централизирани органи, отговорни за превенцията на сексуалното насилие в спорта. Анализът на потребностите ще помогне да се установи какви видове политики, образователни инструменти, процедури за докладване и институционални партньорства са налични в момента, какво липсва и от какви форми на подкрепа най-спешно се нуждаят спортистите, треньорите, специалистите по спортна медицина, клубовете, федерациите и организациите, свързани с политиките.

Освен това анализът на потребностите ще гарантира, че образователните ресурси, разработени от CoViS, са релевантни, културно чувствителни и практически полезни. Литературата показва, че ефективната превенция изисква повече от общо повишаване на осведомеността. Спортистите трябва да разбират съгласието, границите, груминга, тормоза от връстници, цифровия тормоз и възможностите за докладване. Треньорите и лицата от обкръжението на спортистите се нуждаят от обучение относно властовите отношения, професионалните граници, отговорностите на свидетелите, реакциите, съобразени с травмата, и процедурите за защита (Fasting & Brackenridge, 2009; Mountjoy et al., 2016). Родителите и спортните организации също се нуждаят от насоки относно предупредителните признаци, разкриването, пътищата за насочване и институционалната отчетност. Чрез събиране на данни директно от спортисти и треньори в участващите държави проектът може да идентифицира конкретните пропуски в знанията, погрешни схващания, страхове и практически потребности, които трябва да бъдат адресирани в онлайн модулите, видеоматериалите, подкастите, казусите и платформата за докладване.

Анализът на потребностите е особено важен, за да се гарантира включването на гласовете на уязвими и недостатъчно представени групи. Предложението поставя акцент върху младите спортисти, спортистките, спортистите с увреждания и лицата, които може да са преживели изключване, маргинализация или предходни негативни преживявания в спорта. Литературата също показва, че уязвимостта към сексуално насилие може да бъде формирана от възраст, пол, увреждане, сексуална ориентация, зависимост от възрастни и неравностойни властови отношения (Mountjoy et al., 2016; Vertommen et al., 2016). Внимателно разработеният анализ на потребностите може да улови преживяванията и опасенията на тези групи и да гарантира, че проектът няма да възпроизведе универсален модел на защита. Вместо това той може да подпомогне разработването на приобщаващи, достъпни и ориентирани към спортиста ресурси.

Co-funded by
the European Union

Накрая, провеждането на анализ на потребностите ще засили основаната на доказателства и ориентирана към политики природа на проекта CoViS. Констатациите ще осигурят емпирична основа за разработването на обучителни ресурси, дейности за повишаване на осведомеността, препоръки за политики и механизми за докладване. Те също ще позволят на консорциума да идентифицира измерими приоритети, да определи реалистични показатели и да оцени дали проектът отговаря на действителни, а не на предполагаеми потребности. В този смисъл анализът на потребностите не е просто предварителна изследователска дейност; той е методологичният мост между проблема, идентифициран в литературата, и практическите интервенции, предложени от CoViS. Чрез документиране на настоящата ситуация в Сърбия, България и Гърция проектът може да допринесе за европейските знания относно сексуалното насилие в спорта, като същевременно създава локално релевантни инструменти за превенция, докладване и институционална промяна.

Количествено изследване

Метод

Участници

Извадката на изследването се състои от 184 спортисти, всички от които предоставят валидни данни за основните демографски променливи. Възрастта на участниците варира от 16 до 63 години ($M = 24,16$, $SD = 8,12$). Участниците са предимно жени - 124 спортистки (67,4%) и 60 спортисти мъже (32,6%). Спортистите съобщават значителен спортен опит, като годините участие в спорта варират от 1 до 50 ($M = 13,09$, $SD = 7,11$), което показва, че извадката включва участници както с ограничен, така и с богат спортен опит. Участниците представляват също широк спектър от позиции и спортни дисциплини, което показва хетерогенност на спортния опит.

Състезателното ниво е отчетено за всички участници. Въз основа на отговорите най-голям дял принадлежи към категорията „любителско ниво“ ($n = 114$, 62,0%), следвана от първа лига ($n = 52$, 28,3%), национален отбор ($n = 17$, 9,2%) и втора лига или по-ниско ниво ($n = 1$, 0,5%). Тези резултати показват, че извадката е съставена основно от спортисти на любителско ниво.

Измервания

Демографска и свързана със спорта информация. Участниците бяха помолени да предоставят демографска и свързана със спорта информация. По-конкретно те посочиха своя пол, възраст, вид спорт, години участие в спорта и позицията си в отбора или конкретната спортна дисциплина. Полът беше оценен с две възможности за отговор: мъж и жена. Възрастта и годините

Co-funded by
the European Union

участие в спорта бяха посочвани чрез въпроси с отворен отговор. Участниците също посочваха практикувания спорт и игровата си позиция или спортна дисциплина чрез отворени отговори. Накрая те посочваха най-високото състезателно ниво, което са достигнали, като избираха измежду четири категории: втора лига или по-ниско, първа лига, национален отбор и любителско ниво.

Преживявания на сексуален тормоз. Преживяванията на сексуален тормоз бяха оценени чрез скала за самооценка, измерваща честотата, с която участниците са преживявали различни форми на сексуално неуместно, обидно или принудително поведение. Скалата включваше твърдения, отнасящи се до вербални, невербални, визуални и физически форми на сексуален тормоз. Участниците бяха помолени да посочат колко често са преживявали всяко поведение. Твърденията обхващаха широк спектър от преживявания, включително сексуален тормоз чрез обиди или разпространяване на слухове; сексуализирано поведение като етикетиране, жестове, унижаване, обидни коментари или друго нежелано поведение; и излагане на сексуално експлицитни или неуместни материали, например показване на порнографски материали. Други твърдения оценяваха по-преки или инвазивни поведения, включително показване на интимни части на тялото, обиди или подигравки, основани на пола на участника, сексуален шантаж или принуда към сексуален контакт и нежелано или неуместно физическо докосване. Допълнителни твърдения се отнасяха до сексуални забележки, агресивни телефонни обаждания или нежелани снимки, както и коментари относно тялото, облеклото, семейното положение или сексуалността на участника. Беше предоставена и отворена опция „друго“, за да могат участниците да съобщат допълнителни преживявания, които не са обхванати от изброените твърдения. Отговорите се даваха по четиристепенна скала за честота: 1 = никога, 2 = веднъж или два пъти, 3 = няколко пъти и 4 = често. По-високите резултати показваха по-чести преживявания на сексуален тормоз. В зависимост от аналитичната стратегия отговорите могат да бъдат анализирани на ниво отделни твърдения или комбинирани за създаване на общ показател за излагане на сексуален тормоз, при условие че вътрешната консистентност и размерността са подкрепени.

Приемане на митове за тормоза. Приемането на митове за тормоза беше оценено чрез адаптирана към тормоза версия на актуализираната Illinois Rape Myth Acceptance Scale, разработена от McMahon и Farmer (2011). Скалата измерва степента, в която участниците приемат стереотипни, неточни или обвиняващи жертвата убеждения относно изнасилването и сексуалното посегателство. Актуализираната версия е разработена за оценка на по-фини и съвременни митове за изнасилването и включва 22 твърдения, организирани в четири области: „Тя/той си го е търсил/а“, „Тя/той не е искал/а това“, „Това всъщност не беше тормоз“ и „Тя/той излъга“. Твърденията отразяват разпространени убеждения, които могат да омаловажават сексуалното насилие, да оправдават извършителите или да прехвърлят отговорността върху жертвите. Например измерението „Тя/той си го е търсил/а“ включва твърдения, според които поведението, облеклото,

Co-funded by
the European Union

употребата на алкохол или сексуалната история на жертвата я правят частично отговорна за случилото се. Измерението „Тя/той не е искал/а това“ включва убеждения, които оправдават поведението на извършителя чрез недоразумение, загуба на контрол или неправилна комуникация. Измерението „Това всъщност не беше тормоз“ обхваща убеждения, които отричат или омаловажават посегателството, когато не е имало физическа съпротива, видимо нараняване или употреба на сила. Накрая измерението „Тя/той излъга“ оценява убежденията, че жените често преувеличават, тълкуват погрешно или подават неверни сигнали за изнасилване. Участниците отговаряха на всяко твърдение по Ликертова скала от 1 = напълно не съм съгласен/на до 5 = напълно съм съгласен/на.

Възприемана способност за докладване на тормоз. Тя беше оценена чрез мярката за възприеман поведенчески контрол на Sundstrom et al. (2018), разработена в рамките на Теорията за планираното поведение. В този контекст възприеманият поведенчески контрол се отнася до убежденията на участниците дали се чувстват способни да предприемат действия, когато станат свидетели на сексуален тормоз или сексуално неправомерно поведение. Конструктът отразява както самоефективността - увереността в собствената способност за намеса - така и контролируемостта, тоест степента, в която докладването се възприема като осъществимо въпреки потенциалните бариери. Скалата измерва увереността и възприемания капацитет на участниците да действат като активни свидетели. Твърденията обикновено се отнасят до това дали респондентите вярват, че могат да разпознават проблемни ситуации, да се намесват безопасно, да подкрепят засегнатото лице или да предприемат действия за предотвратяване на сексуален тормоз или сексуално посегателство. Например съдържанието включва твърдения като „Уверен/а съм в способността си да докладвам сексуален тормоз“. Отговорите се дават по седемстепенна Ликертова скала от 1 = напълно не съм съгласен/на до 7 = напълно съм съгласен/на, като по-високите резултати показват по-силно възприемана способност или контрол за докладване.

Намерения за докладване на сексуален тормоз. Намеренията на участниците да докладват случаи на сексуален тормоз или потенциално сексуално посегателство бяха оценени чрез твърдения, адаптирани от Sundstrom et al. (2018). Скалата измерва степента, в която участниците възнамеряват да предприемат действия чрез докладване на неуместно сексуално поведение, ако станат свидетели или го преживеят в средата на своя отбор. Твърденията отразяват както личните намерения за докладване, така и положителните убеждения относно докладването като превантивно действие. Скалата включваше четири твърдения. Две оценяваха личните намерения за докладване, например „Възнамерявам да докладвам следващия път, когато стана свидетел на потенциално сексуално посегателство“ и „Възнамерявам да докладвам сексуален тормоз в даден момент, докато съм в моя отбор“. Останалите твърдения оценяваха положителните преценки за докладването и планирането, включително „Докладването е добър начин да се предотврати сексуално посегателство“ и „Добре е да се планират начини за докладване“. Участниците отговаряха на всяко твърдение по седемстепенна Ликертова скала от 1 = напълно не съм съгласен/на до 7 = напълно съм съгласен/на. По-високите резултати показваха по-силни намерения за докладване на сексуален тормоз или потенциално сексуално посегателство, както и по-положителни убеждения за докладването като подходяща и превантивна реакция.

Co-funded by
the European Union

Процедура

Дизайнът и процедурите на количественото изследване бяха в съответствие с Декларацията от Хелзинки за изследвания с хора. Данните бяха събрани чрез онлайн въпросник за самооценка. Проучването беше разпространено по електронен път до участниците чрез съответни спортни клубове, отбори и/или мрежи, свързани със спорта. Преди попълване на въпросника участниците бяха информирани за целта на изследването, доброволния характер на участието и правото си да се оттеглят по всяко време без негативни последствия. Те бяха информирани също, че няма правилни или грешни отговори и бяха насърчени да отговарят честно въз основа на личните си възгледи и преживявания. След тази информация участниците бяха помолени да дадат съгласие за участие в проучването. Участието беше анонимно и не се събираше пряко идентифицираща информация като имена или данни за контакт. Всички отговори бяха третираны като поверителни и използвани само за изследователски цели. Данните бяха съхранявани сигурно и анализирани в обобщен вид, така че отделни участници да не могат да бъдат идентифицирани в доклад или публикация. Предвид чувствителния характер на темата участниците бяха информирани и че могат да пропуснат всеки въпрос, на който не желаят да отговорят.

Резултати

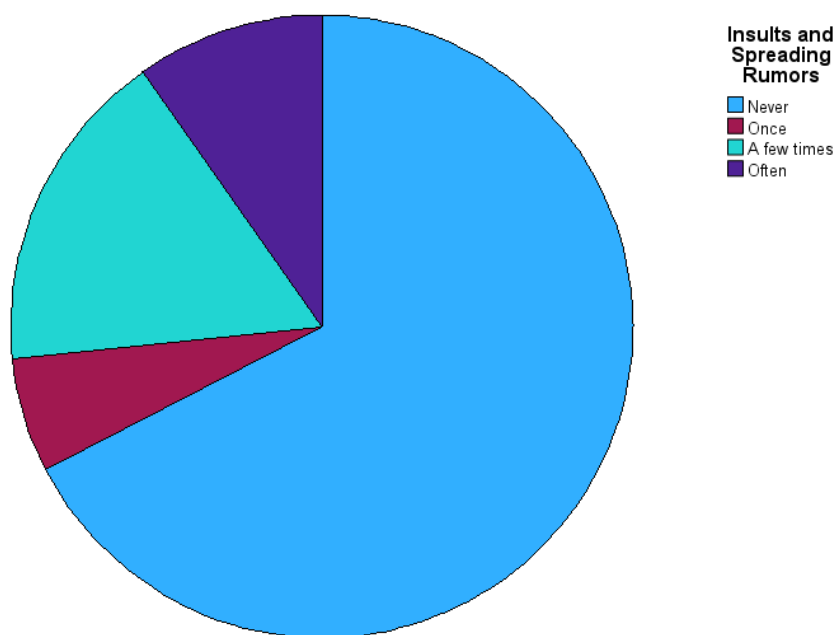
Предварителният количествен анализ предоставя обнадеждаващи доказателства, че проектът успешно е достигнал до разнообразна извадка от участници в участващите държави и е генерирал полезни базови данни за преживявания, възприятия и планирани реакции, свързани със защитата и тормоза в спорта. Наборът от данни включва 184 респонденти, с представителство от България (n = 52; 28,3%), Гърция (n = 68; 37,0%) и Сърбия (n = 64; 34,8%). Извадката е предимно женска - 124 участнички (67,4%) и 60 участници мъже (32,6%).

Преживявания, свързани с тормоз

Анализът на честотата на твърденията, измерващи преживявания на тормоз, показва значителни различия в степента, в която участниците съобщават, че са преживели или наблюдавали оценяваните ситуации. За „Обиди и разпространяване на слухове“ приблизително две трети от извадката съобщават, че ситуацията никога не е възниквала, докато 32,6% съобщават, че е възниквала поне веднъж. По-конкретно 6,0% посочват, че е възникнала веднъж, 16,8% - няколко пъти, а 9,8% - често. Това показва, че макар мнозинството участници да не съобщават за такова преживяване, значимо малцинство се е сблъсквало с него многократно.

Co-funded by
the European Union

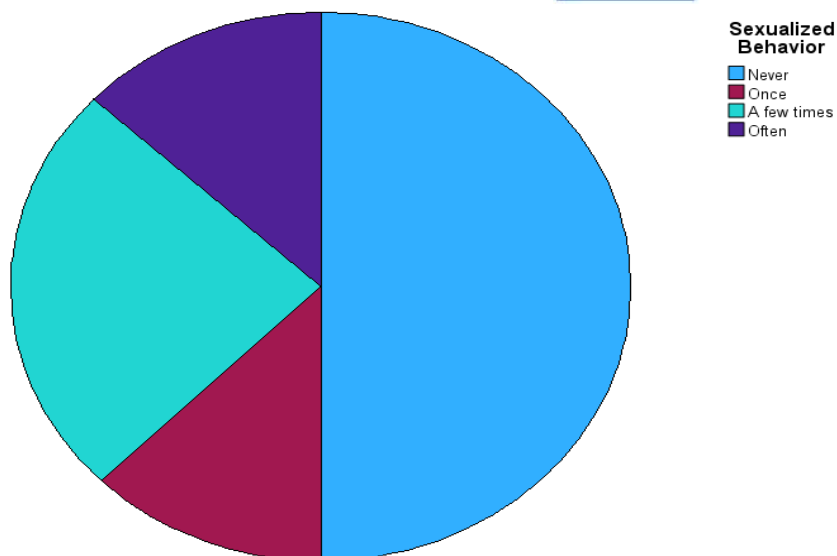

Фигура 1. Честота на обидите и разпространяването на слухове

Сексуализираното поведение, включително етикетиране, жестове, унижаване, обидно и нежелано поведение, е сред най-често съобщаваните категории. Половината от респондентите посочват, че ситуацията никога не е възниквала, докато другата половина съобщава, че е възниквала поне веднъж. По-специално 24,5% съобщават, че е възниквала няколко пъти, а 13,0% - често. Тази констатация показва, че В2 отразява сравнително често срещано преживяване в извадката и може да представлява важна приоритетна област за дейностите по проекта.

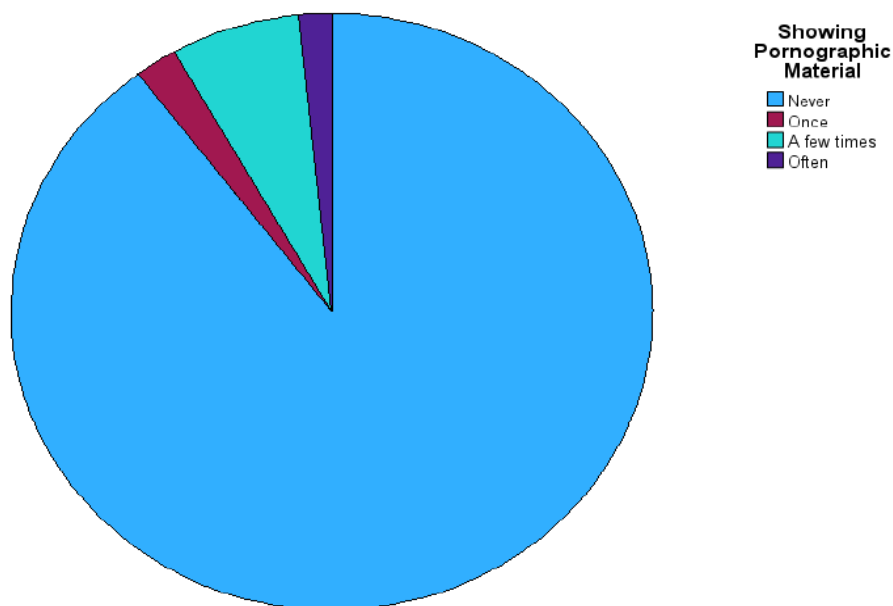
Co-funded by
the European Union

Фигура 2. Честота на сексуализираното поведение

По отношение на „Показване на порнографски материали“ мнозинството от участниците - 89,7% - съобщават, че ситуацията никога не е възниквала. Само 10,3% съобщават за някакъв случай, като 2,2% посочват веднъж, 6,5% - няколко пъти, а 1,6% - често. Това показва, че ВЗ е сред най-рядко съобщаваните ситуации, макар наличието му при по-малка група участници все пак да подчертава необходимостта от целенасочени мерки за осведоменост и превенция.

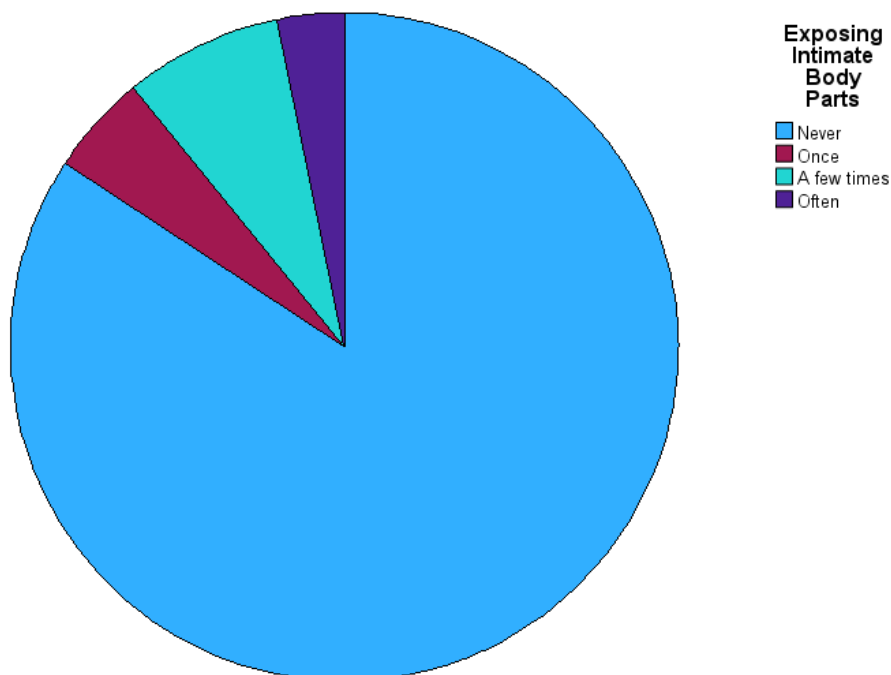
Фигура 3.

Честота на показване на порнографски материали

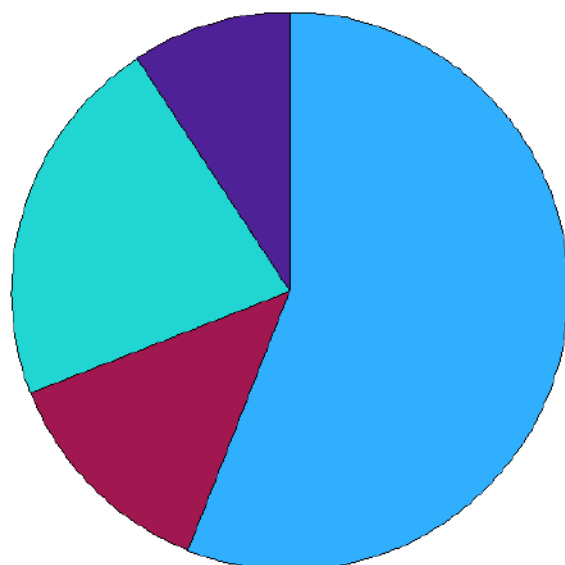
Co-funded by
the European Union

По-конкретно 13,0% съобщават, че е възникнала веднъж, 21,7% - няколко пъти, а 9,2% - често. Това показва, че тази форма на тормоз представлява още една важна област за интервенция, особено тъй като почти един на всеки трима участници съобщава за многократно излагане.

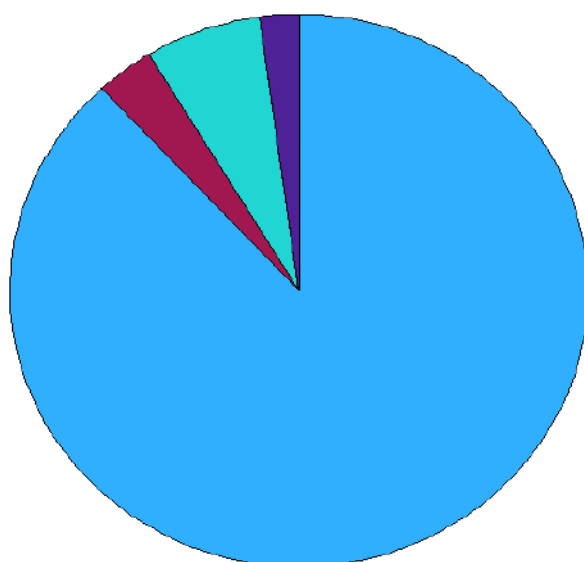

Co-funded by
the European Union

**Mockery
based on
Sex**

■ Never
■ Once
■ A few times
■ Often

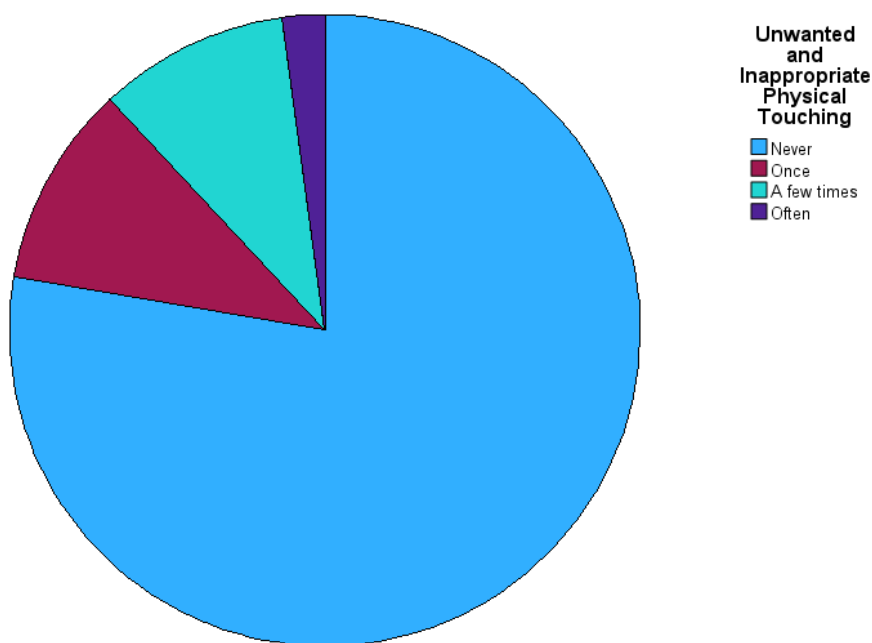
**Sexual
Blackmail
and
Coercion**

■ Never
■ Once
■ A few times
■ Often

По-конкретно,

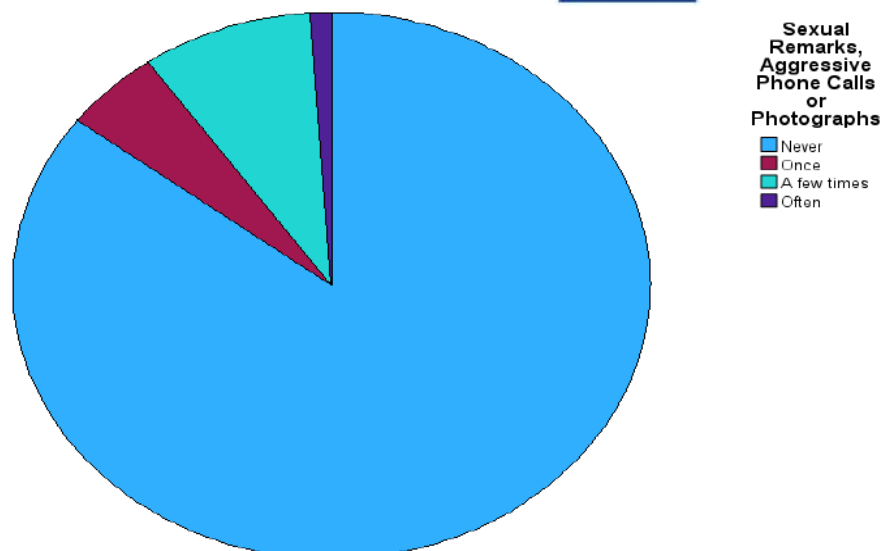
Co-funded by
the European Union

По отношение на „Сексуални забележки, агресивни телефонни обаждания или снимки“ 85,3% от участниците съобщават, че ситуацията никога не е възниквала. Въпреки това 14,7% съобщават за поне един случай, включително 4,9% - веднъж, 8,7% - няколко пъти, а 1,1% - често. Това поставя тази форма на тормоз сред по-рядко съобщаваните, макар малка, но важна група участници да съобщава за многократно излагане.

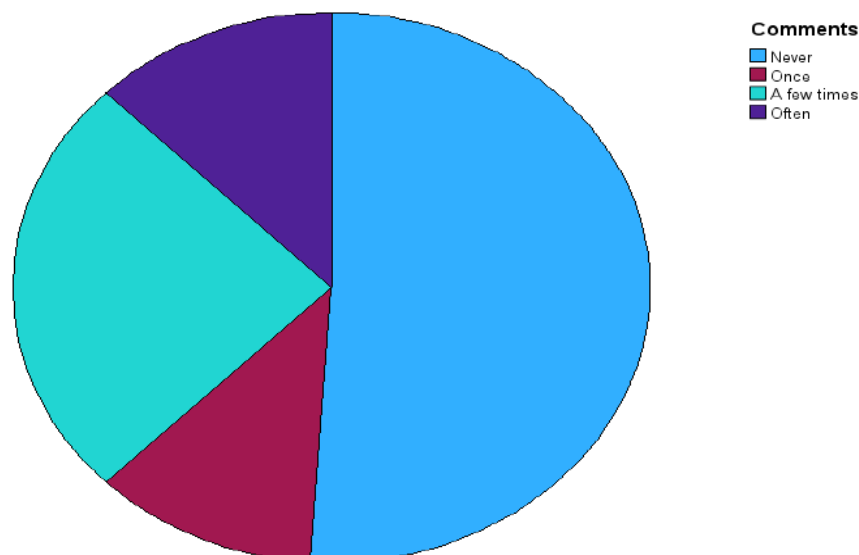
Co-funded by
the European Union

Фигура 8. Честота на сексуалните забележки, агресивните телефонни обаждания или снимки

Накрая, „Коментари за тялото, облеклото, семейното положение или сексуалността“ са сред най-често съобщаваните категории, като 48,9% от участниците посочват, че ситуацията е възниквала поне веднъж. По-конкретно 11,4% съобщават за един случай, 25,0% - че е възниквала няколко пъти, а 12,5% - че е възниквала често. Този модел показва, че тази форма на тормоз е особено релевантен проблем в извадката и следва да се разглежда като ключов приоритет в последващите дейности по проекта, обучителните материали и стратегиите за превенция.

Фигура 9.

Честота на коментарите, свързани с тормоз

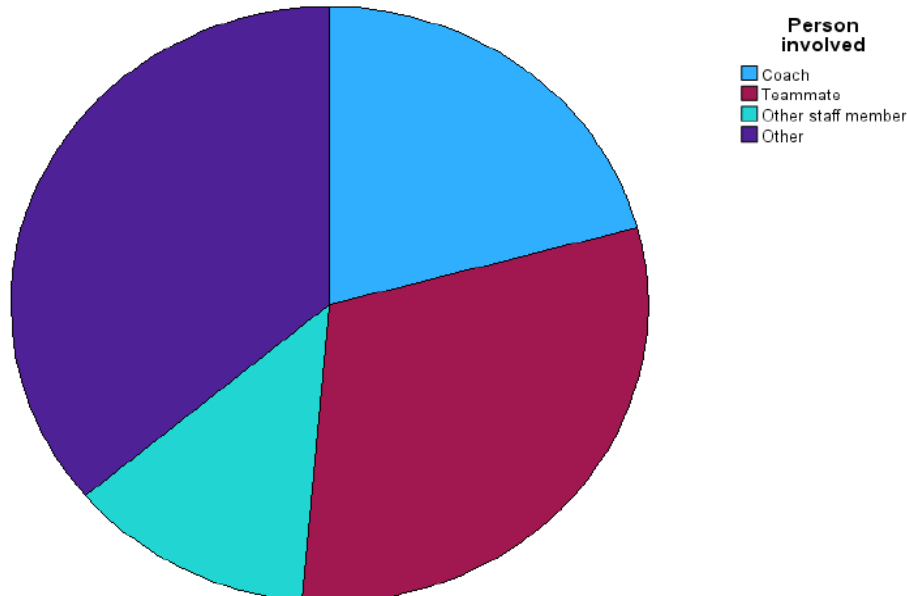

Co-funded by
the European Union

Като цяло най-високи нива на докладвана поява са установени при „Сексуализирано поведение“, „Коментари за тялото, облеклото, семейното положение или сексуалността“ и „Обиди или подигравки, основани на пола“, следвани от „Обиди и разпространяване на слухове“. Тези категории изглежда отразяват най-разпространените проблеми в извадката. За разлика от тях В3, В6, В8 и В4 са съобщавани по-рядко, макар да не отсъстват. Следователно резултатите подкрепят необходимостта от широк превантивен подход, който обхваща както често срещаните, така и по-рядко срещаните проблемни преживявания в спортната среда.

По отношение на лицата, замесени в тормоза, валидни отговори са предоставени от 144 участници, а при 40 участници липсват отговори. Сред отговорилите най-често избраната категория е „Други“, посочена от 52 участници, което съответства на 36,1% от валидните отговори. Следват съотборниците, посочени от 44 участници, или 30,6% от валидните отговори. Треньори са посочени от 30 участници, представляващи 20,8% от валидните отговори, а други членове на персонала - от 18 участници, или 12,5%. Тези резултати показват, че ситуацията, обхваната от този последващ въпрос, не се приписват на една-единствена група. Напротив, изглежда участват по-широк кръг лица в спортната среда, включително връстници, треньори, персонал и други лица. Това подкрепя необходимостта действията за защита да обхващат по-широк спортен контекст, а не да се фокусират изключително върху една група.

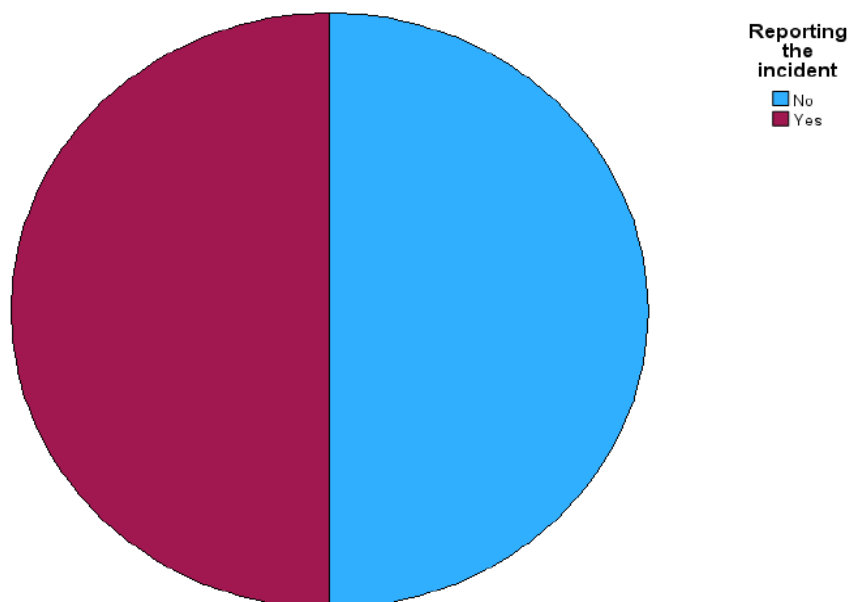
Фигура 10.

Честота на лицата, замесени в тормоза

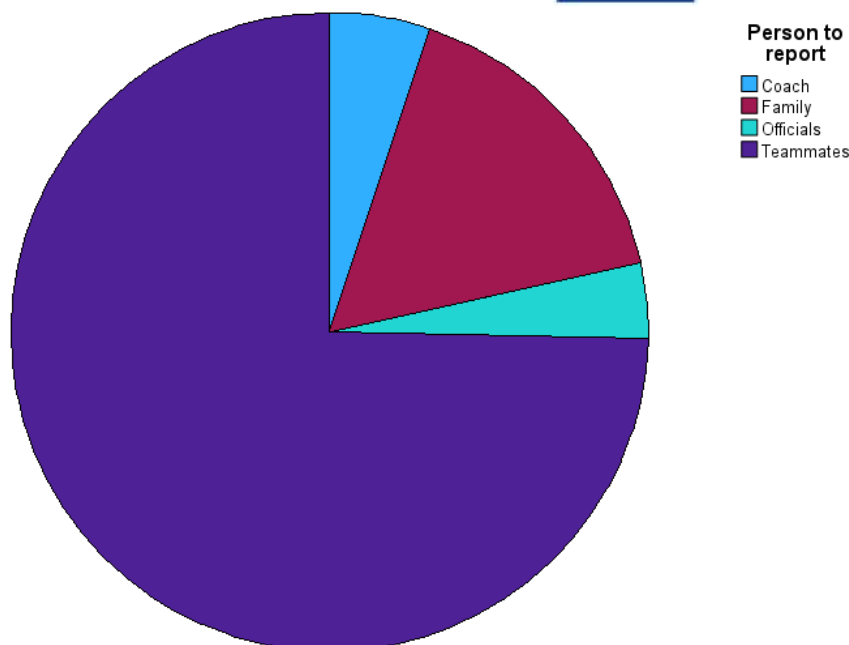
Co-funded by
the European Union

16,5% от валидните отговори), докато 4 участници са предпочели да докладват на треньор (5,1%), а 3 участници - на клубни длъжностни лица (3,8%).

Co-funded by
the European Union

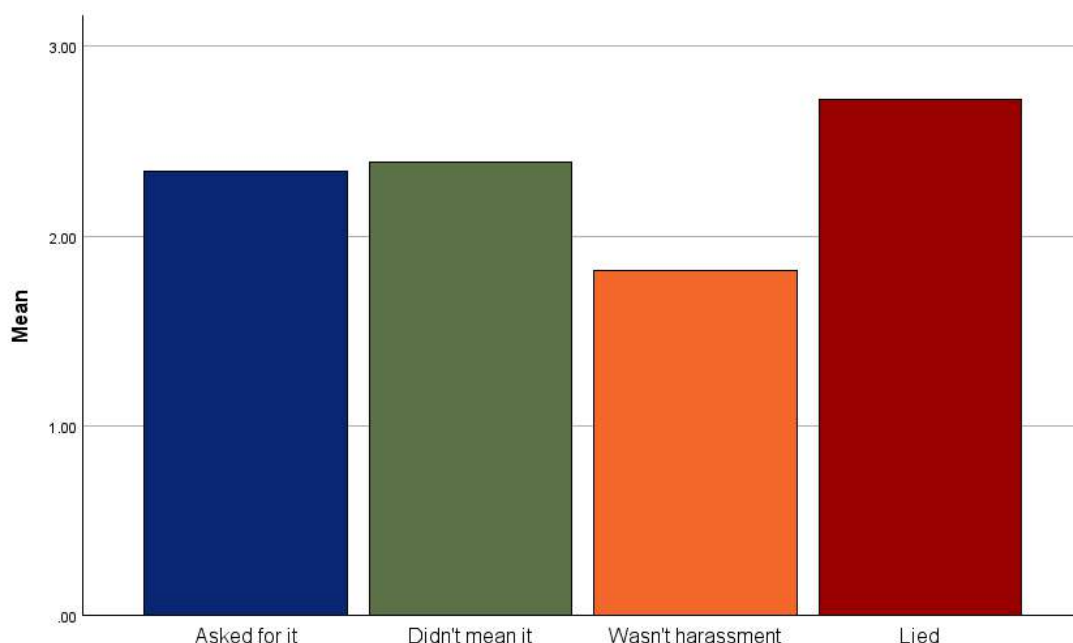
Фигура 12. Честота на лицата, на които е докладван инцидентът

Възприятия за тормоза Въз основа на отговорите участниците като цяло показват ниска до умерена степен на съгласие с убеждения, които омаловажават или оправдават инциденти, свързани с тормоз. Най-нисък среден резултат се наблюдава при „Не беше тормоз“ ($M = 1,82$, $SD = 0,97$), което подсказва, че участниците сравнително рядко тълкуват ситуацията като „не тормоз“. Твърдението „Сам/а си го е търсил/а“ също има сравнително нисък среден резултат ($M = 2,34$, $SD = 1,08$), което показва ограничено съгласие с обяснения, обвиняващи жертвата. По сходен начин „Не го/я е мислел/а“ има нисък до умерен среден резултат ($M = 2,39$, $SD = 0,82$), което подсказва, че участниците не са силно склонни да оправдават поведението като непреднамерено. Най-високият резултат сред тези възприятия е при „Излъга“ ($M = 2,72$, $SD = 1,04$), което показва, че съмненията относно истинността на лицето, което докладва инцидента, са малко по-изразени от другите омаловажаващи убеждения, макар все още да са под средната точка на скалата 1-5.

Като цяло резултатите показват, че средно участниците не приемат силно негативни или омаловажаващи възприятия относно инциденти, свързани с тормоз. Това е положителна констатация за проекта, тъй като предполага, че целевата група може вече да има сравнително подкрепящи нагласи към разпознаването на тормоза и избягването на тълкувания, обвиняващи жертвата. В същото време фактът, че средният резултат не е в най-ниския край на скалата, показва, че такива убеждения все пак присъстват в известна степен, особено относно това дали някой може да лъже. Следователно резултатите от проучването подкрепят необходимостта от образователни дейности, които допълнително да укрепват способността на участниците

Co-funded by
the European Union

Средни стойности на променливите, свързани с възприятията за тормоза

Възприятия за психологическа безопасност Въз основа на отговорите на участниците безопасността, преживявана в резултат на отборния климат, показва умерен среден резултат ($M = 3,12$, $SD = 0,47$). Това означава, че възприятията за безопасност не са нито особено ниски, нито много високи, а по-скоро около средата на скалата. На практика това показва, че макар участниците да не съобщават за силно усещане за небезопасност, те също не изразяват ясно и силно чувство за сигурност. Това е важна констатация, защото подчертава безопасността като област, която се нуждае от допълнително укрепване. Резултатът подсказва, че дейностите по проекта трябва да продължат да се фокусират върху създаването на по-безопасна спортна среда, подобряването на доверието в процедурите за докладване и гарантирането, че спортистите се чувстват защитени и подкрепени, когато разкриват или реагират на ситуации, свързани с тормоз.

Възприемана способност за докладване на тормоз Въз основа на отговорите на участниците възприеманата способност за реакция при тормоз показва сравнително висок среден резултат ($M = 4,86$, $SD = 1,45$). Това подсказва, че участниците като цяло смятат, че имат необходимата способност, увереност или контрол, за да действат при ситуации, свързани с тормоз. На практика това е положителен резултат, тъй като показва, че много участници

Co-funded by
the European Union

вярват, че могат да разпознават, да реагират или да докладват такива инциденти, когато е необходимо. Стандартното отклонение обаче показва известна вариабилност в отговорите, което означава, че не всички участници се чувстват еднакво уверени или способни. Това предполага, че макар възприеманият контрол вече да е сравнително силен, може да е необходимо допълнително обучение, за да се гарантира, че всички спортисти и заинтересовани страни в спорта знаят какви действия да предприемат, къде да докладват инциденти и как безопасно да търсят подкрепа. Като цяло резултатите показват обещаваща основа за интервенция, тъй като участниците изглеждат сравнително готови да действат, но дейностите по проекта трябва да продължат да укрепват практическите умения, знанията за докладване и увереността при справяне с проблеми, свързани със защитата.

Намерения за докладване на тормоз

Въз основа на отговорите на участниците променливата „намерение за докладване на тормоз“ показва сравнително висок среден резултат ($M = 5,43$, $SD = 1,34$). Това подсказва, че участниците като цяло съобщават за силно намерение да действат, да реагират или да докладват, когато се сблъскат със ситуации, свързани с тормоз. Това е положителна констатация, тъй като показва, че много участници вече са склонни да предприемат действия, вместо да останат пасивни. В същото време стандартното отклонение показва известна вариабилност, което означава, че не всички участници съобщават еднакво силни намерения. Следователно, макар общото ниво на намерение да е насърчаващо, дейностите по проекта трябва да продължат да укрепват готовността за действие чрез повишаване на осведомеността, изясняване на пътищата за докладване, изграждане на увереност и гарантиране, че спортната среда се възприема като безопасна и подкрепяща. Като цяло констатациите показват обещаваща готовност на участниците да реагират на проблеми, свързани със защитата, но тази готовност трябва да бъде подсилена чрез целенасочено образование и практическа подкрепа (вж. Таблица 1).

Таблица 1. Описателни статистики на изследваните променливи Средна стойност SD Асиметрия Ексцес

- 1. Преживявания .54 .64 1.220 .602**
- 2. Сам/а си го е търсил/а 2.33 1.08 .447 -1.152**
- 3. Не го/я е мислел/а 2.39 .82 -.106 -.866**
- 4. Не беше тормоз 1.81 .96 1.104 .176**
- 5. Излъга 2.72 1.03 -.104 -1.080**
- 6. Възприемана способност 4.86 1.44 -.125 -.802**
- 7. Намерение 5.43 1.34 -.591 -.264**
- 8. Безопасност 3.12 .46 .091 .685**

Co-funded by
the European Union

Корелации между променливите

Корелационният анализ показва, че преживяванията са значимо и положително свързани с няколко омаловажаващи възприятия. По-конкретно по-високите нива на съобщени преживявания са свързани с по-силно съгласие с убежденията, че лицето може „Сам/а да си го е търсил/а“ ($r = .40, p < .001$), че „Не го/я е мислел/а“ ($r = .31, p < .001$) и че ситуацията „Не беше тормоз“ ($r = .45, p < .001$). Тези резултати показват, че участниците, съобщили повече такива преживявания, са и по-склонни да тълкуват или обясняват ситуациите по начини, които могат да намалят възприеманата им сериозност. Преживяванията също са значимо свързани с намерението за докладване на тормоз, но в отрицателна посока ($r = -.27, p < .001$). Това означава, че участниците, съобщаващи повече преживявания, са склонни да съобщават по-слаби намерения да действат или да реагират. Това е важна констатация за проекта, защото показва, че излагането на подобни ситуации не води непременно до по-голяма готовност за докладване или намеса. Напротив, повтарящи се или предходни преживявания могат да бъдат свързани с колебание, нормализиране, несигурност или понижена увереност при предприемане на действия. Връзката между преживяванията и психологическата безопасност е слаба и статистически незначима ($r = .13, p = .064$), което показва, че съобщените преживявания не са ясно свързани с възприеманото чувство за безопасност.

Корелационният анализ показва също, че намерението за докладване на тормоз е значимо свързано с всички ключови психологически променливи. По-конкретно то е положително и силно свързано с възприеманата способност за докладване на тормоз ($r = .60, p < .001$), което подсказва, че участниците, които се чувстват по-способни да действат или реагират, са по-склонни да съобщават и по-силни намерения да го направят. Намерението е положително свързано и с психологическата безопасност ($r = .19, p = .008$), което означава, че по-силното чувство за безопасност е свързано с по-голяма готовност за действие, макар тази връзка да е по-слаба от връзката с възприемания поведенчески контрол.

За разлика от това, намерението е отрицателно свързано с четирите омаловажаващи или обвиняващи жертвата възприятия. По-силното съгласие със „Сам/а си го е търсил/а“ е свързано с по-ниско намерение ($r = -.39, p < .001$), както и съгласието с „Не го/я е мислел/а“ ($r = -.30, p < .001$), „Не беше тормоз“ ($r = -.45, p < .001$) и „Излъга“ ($r = -.35, p < .001$). Това означава, че участниците, които са по-склонни да оправдават инцидента, да го омаловажават или да поставят под съмнение достоверността на докладващото лице, са по-малко склонни да възнамеряват да реагират или предприемат действие. Четирите променливи, свързани с възприятията за тормоза, са също силно и положително корелирани помежду си. Например „Сам/а си го е търсил/а“ е силно свързано с „Не го/я е мислел/а“ ($r = .76$), „Не беше тормоз“ ($r = .84$) и „Излъга“ ($r = .73$), всички значими при $p < .001$. По сходен начин „Не го/я е мислел/а“, „Не беше тормоз“ и „Излъга“ са силно взаимосвързани. Това показва, че тези убеждения са склонни да се групират, което предполага наличие на по-широк модел на омаловажаващи или обвиняващи жертвата възприятия. Възприеманата способност

Co-funded by
the European Union

за докладване на тормоз не е значимо свързана с повечето променливи на възприятията, но е положително свързана с психологическата безопасност ($r = .22$, $p = .002$). Това показва, че участниците, които се чувстват по-безопасно, обикновено се чувстват и по-способни да действат. Размерът на тази връзка обаче е умерен, което показва, че безопасността и възприеманата способност са свързани, но различни конструкти.

Като цяло корелационните резултати подкрепят значението на фокуса на проекта върху осведомеността, безопасността и овластяването. Те показват, че по-силните намерения за действие са свързани главно с по-висока възприемана способност и в по-малка степен с възприеманата психологическа безопасност. В същото време обвиняващите жертвата и омаловажаващите възприятия са ясно свързани с по-слаби намерения за реакция. Следователно дейностите по проекта трябва да целят повишаване на увереността и практическата способност на участниците да действат, като едновременно оспорват убежденията, които оправдават тормоза, отричат неговата сериозност или поставят под съмнение достоверността на лицата, които го докладват (Таблица 2).

Таблица 2. Анализ на корелациите между изследваните променливи 2 3 4 5 6 7 8

1. Преживявания .40** .31** .45** .35** -.15* -.27** .13
2. Сам/а си го е търсил/а .76** .84** .73** -.12 -.39** .18*
3. Не го/я е мислел/а .65** .64** -.05 -.30** .15*
4. Не беше тормоз .69** -.13 -.45** .17*
5. Излъга .01 -.35** .15*
6. Възприемана способност .60** .22**
7. Намерение .19**
8. Безопасност

Детерминанти на намеренията за докладване на тормоз

Проведен е йерархичен регресионен анализ за изследване на предикторите на намеренията на участниците да действат/реагират в ситуации, свързани с тормоз. На първата стъпка в модела са включени четирите променливи на възприятията за тормоза: „Сам/а си го е търсил/а“, „Не го/я е мислел/а“, „Не беше тормоз“ и „Излъга“. Първият модел е статистически значим, $F(4,179) = 11.59$, $p < .001$, и обяснява 20,6% от вариацията в намеренията. Това показва, че възприятията на участниците за инцидента, включително обвиняващи жертвата или омаловажаващи убеждения, са смислено свързани с готовността им да действат. На втората стъпка към модела са добавени възприеманата способност за докладване на тормоз и психологическата безопасност. Крайният модел също е статистически значим,

Co-funded by
the European Union

$F(6,177) = 35.58$, $p < .001$, и обяснява 54,7% от вариацията в намеренията. Това представлява значително увеличение на обяснената вариация и показва, че възприеманата способност на участниците да действат и чувството им за безопасност добавят важна обяснителна стойност отвъд възприятията им за самия инцидент.

В крайния модел възприеманата способност за докладване на тормоз се очертава като най-силния положителен предиктор на намеренията, $\beta = .54$, $p < .001$. Това означава, че участниците, които се чувстват по-способни, уверени или контролиращи предприемането на действия, са значително по-склонни да съобщават по-силни намерения за реакция. Психологическата безопасност също е значим положителен предиктор, $\beta = .15$, $p = .006$, което показва, че участниците, които се чувстват по-безопасно, са по-готови да действат. Сред променливите на възприятията два предиктора остават статистически значими в крайния модел. Убеждението, че ситуацията „Не беше тормоз“, предсказва отрицателно намеренията, $\beta = -.30$, $p = .003$, а убеждението, че лицето „Излъга“, също предсказва отрицателно намеренията, $\beta = -.20$, $p = .013$. Това подсказва, че участниците, които омаловажават сериозността на инцидента или поставят под съмнение достоверността на докладващото лице, са по-малко склонни да възнамеряват да реагират или предприемат действие.

Качествено изследване

Метод

Участници

Изследването включва 16 спортни професионалисти от Гърция, Сърбия и България. Пълната извадка се състои от 9 жени и 7 мъже на възраст от 25 до 56 години. Средната възраст на цялата извадка е 40,4 години. Повечето участници са треньори ($n = 15$), а един участник от България е съдия. Участниците представляват различни спортове, включително волейбол, баскетбол, плуване, хандбал, лека атлетика, алпийски ски, ориентиране, футбол и минифутбол.

В Гърция извадката включва петима треньори: три жени и двама мъже на възраст от 25 до 54 години ($M = 37,4$ години). Гръцките участници са свързани с волейбол, баскетбол, плуване, хандбал и лека атлетика. В Сърбия извадката включва шестима треньори: четири жени и двама мъже на възраст от 40 до 56 години ($M = 46,5$ години). Всички сръбски участници са треньори в широк спектър от отборни и индивидуални спортове. В България извадката включва петима спортни професионалисти: две жени и трима мъже на възраст от 29 до 41 години ($M = 34,2$ години). Четирима участници са треньори, а един е съдия. Българските участници са свързани с алпийски ски, ориентиране, футбол, плуване и минифутбол.

Co-funded by
the European Union

Ръководство за интервю

Полуструктурираните интервюта бяха проведени с помощта на матрица за интервю, разработена за проекта CoViS. Ръководството беше предназначено да изследва възприятията, преживяванията, знанията и потребностите от обучение на треньорите във връзка с насилието, основано на пола, и сексуалния тормоз в спорта. Преди началото на интервюто на участниците беше предоставена работна дефиниция на насилието, основано на пола, описано като вредно поведение, насочено към дадено лице поради неговия пол, или насилие, което засяга непропорционално хора от определен пол. Дефиницията включваше физическа, сексуална, психологическа/емоционална и икономическа злоупотреба, както и заплахи, принуда, контролиращо поведение, сексуален тормоз и сексуално посегателство. На участниците беше напомнено също, че интервюто ще бъде записано, че отговорите им ще останат поверителни и че могат да откажат да отговорят на всеки въпрос или да прекратят интервюто по всяко време. Очакваната продължителност на интервюто беше приблизително 30-45 минути.

Матрицата за интервю следваше полуструктуриран формат, съчетаващ основни въпроси с допълнителни насочващи въпроси за насърчаване на по-подробни отговори и изясняване на позициите на участниците. Първата част беше фокусирана върху въведение и изграждане на доверие, като участниците бяха помолени да опишат треньорския си опит, спорта и нивото, на което тренират, и типичната връзка треньор-спортист в тяхната среда. Следващите части разглеждаха разбирането и възприятията на треньорите за сексуалния тормоз и насилието, основано на пола, в спорта, включително как определят неуместното или основано на пола поведение, доколко разпространено го възприемат и какви контекстуални фактори могат да допринасят за възникването му. Допълнителните въпроси обхващаха дисбаланс на властта, норми за пола, институционални йерархии, липса на надзор, близък физически контакт, пътувания, тренировъчни лагери, съблекални и ситуации насаме.

Ръководството разглеждаше и нагласите, убежденията и възприеманите отговорности на участниците. Те бяха питани доколко са уверени в разпознаването на признаци на насилие, основано на пола, каква роля смятат, че имат в предотвратяването на такива инциденти, и как културните норми, отборната култура и спортните традиции влияят върху начина, по който се възприемат тормозът и насилието. Допълнителни въпроси разглеждаха дали проблемното поведение се нормализира в спорта, дали съществува „култура на мълчание“ и как обикновено реагират връстници или колеги при възникване на опасения.

Допълнителен раздел беше посветен на преживяванията с инциденти и вземането на решения, свързани с докладването. Участниците бяха поканени да разсъждават, без да идентифицират конкретни хора или инциденти, върху ситуации, които са породили опасения относно граници или неуместно поведение. Те бяха питани и за предизвикателствата, пред които могат да се изправят треньорите при реакция на такива ситуации, включително страх от последствия, несигурност относно доказателствата, липса на яснота в процедурите и отношения с персонал или родители. След това матрицата разглеждаше знанията на участниците за процедурите за докладване в клубове или федерации, факторите, които биха повлияли на решението им да докладват предполагаем

Co-funded by
the European Union

или потвърден инцидент, и бариерите, които могат да възпрепятстват докладването, като бездействие на организацията, страх от увреждане на кариерата, лоялност към колеги или липса на доверие в системите за докладване.

Накрая ръководството за интервю разглеждаше обучението, политиките и препоръките за подобрене. Участниците бяха питани дали са преминавали обучение по защита или насилие, основано на пола, колко ефективно е било това обучение и какви елементи са липсвали. Те бяха поканени също да предложат подобрения за предотвратяване, идентифициране и реакция на насилието, основано на пола, в спорта, включително промени в политиките, културни промени, образование за треньори, спортисти и родители и по-силни организационни структури. Интервюто завършваше с отворен въпрос, позволяващ на участниците да добавят допълнителни разсъждения или послания към създателите на политики и спортните организации.

Аналитичен дизайн

Изследването възприе качествен аналитичен дизайн, основан на прагматичен подход. Този подход беше счетен за подходящ, защото целта на анализа не беше само да се разберат възприятията и преживяванията на участниците, но и да се генерират констатации, които могат да информират практически препоръки за защита, превенция, образование и процедури за докладване в спорта. Анализът съчетаваше дедуктивни и индуктивни елементи, позволявайки на изследователския екип да изследва предварително определени области на интерес, като същевременно остава отворен към нови теми, възникващи от данните. Всички интервюта/фокус групи бяха транскрибирани дословно. За да се запази езиковото, културното и контекстуалното значение, транскриптите бяха анализирани на езика, на който са проведени дискусиите. В анализа участваха изследователи, за които съответният език е роден и които познават спортния контекст, което гарантира по-точно тълкуване на културно специфични изрази, значения и примери. За организиране на транскриптите, подпомагане на кодирането и управление на развитието на темите беше използван софтуер за качествен анализ на данни, като NVivo.

Анализът следваше тематичен подход, основан на шаблон. Първоначално изследователският екип се запозна с транскриптите чрез многократно прочитане и водене на бележки. След това беше разработена предварителна рамка за кодиране въз основа на целите на изследването, ръководството за интервю и релевантната литература относно насилието, основано на пола, сексуалния тормоз, защитата и докладването в спорта. Първоначалният шаблон включваше широки тематични области като възприятия за сексуален тормоз и насилие, основано на пола, фактори в спортната среда, възприемани отговорности на треньори или спортисти, преживявания с неуместно поведение, знания за процедурите за докладване, бариери пред докладването и препоръки за превенция и подобряване на политиките.

След това първоначалният шаблон беше приложен към транскриптите. По време на този процес изследователският екип остана отворен към индуктивно генерирани кодове, които отразяваха въпроси, непредвидени изцяло в

Co-funded by
the European Union

първоначалната рамка. Нови кодове бяха добавяни, когато участниците въвеждаха културно специфични опасения, непредвидени бариери или контекстуално важни преживявания. Така рамката за кодиране беше усъвършенствана итеративно, с постоянно движение между данните, развиващите се теми и целите на изследването. Подобни кодове бяха групирани в по-широки тематични клъстери, а темите бяха преразгледани, за да се гарантира, че са концептуално последователни, основани на данните и релевантни за изследователските въпроси.

За укрепване на аналитичната строгост кодирането и развитието на темите бяха прегледани съвместно от изследователския екип. Разногласията или несигурностите се обсъждаха до постигане на консенсус. Когато беше уместно, се използваше подходът „критичен приятел“, при който един или повече изследователи преглеждаха структурата на кодирането, наименованията на темите и подкрепящите откъси, за да оспорят интерпретациите и да повишат достоверността на анализа. Темите бяха оценявани според тяхната релевантност към целите на изследването, последователност в данните, принос към разбирането на насилието, основано на пола, и сексуалния тормоз в спорта и практическа значимост за политиките и образованието по защита.

Крайните теми бяха прегледани спрямо целия набор от данни, за да се гарантира, че точно представят разказите на участниците. Подбрани бяха илюстративни цитати в подкрепа на интерпретацията на всяка тема. Когато цитатите първоначално бяха на друг език, те бяха преведени на английски за целите на докладването, като смисълът и тонът на изказванията на участниците бяха запазени възможно най-точно. Като цяло аналитичният дизайн целеше баланс между структура и гъвкавост: първоначалният шаблон гарантираше съответствие с целите на изследването, а индуктивното усъвършенстване на кодовете позволяваше собствените гледни точки на участниците и културно специфичните значения да оформят крайната тематична рамка.

Процедура

Дизайнът и процедурите на качественото изследване бяха в съответствие с Декларацията от Хелзинки за изследвания с хора. Данните бяха събрани чрез полуструктурирани дискусии във фокус групи и/или интервюта с участници, ангажирани в спорта. Преди събирането на данни участниците бяха информирани за целите на изследването, доброволния характер на участието им, правото да се оттеглят по всяко време и поверителното третиране на предоставената информация. Те бяха информирани също, че не са длъжни да отговарят на въпрос, който ги кара да се чувстват неудобно. Преди участие беше получено писмено информирано съгласие, а участниците попълниха кратък демографски формуляр.

В началото на всяка сесия модераторът напомняше на участниците целта на изследването и предоставяше обща работна дефиниция на насилието, основано на пола, и сексуалния тормоз в спорта. Участниците бяха насърчавани да говорят открито за своите възгледи,

Co-funded by
the European Union

преживявания и възприятия, като същевременно им беше напомняно да спазват поверителността на дискусиата и да избягват разкриването на идентифицираща информация за други лица. Предвид чувствителния характер на темата специален акцент беше поставен върху създаването на уважителна и подкрепяща среда, в която участниците могат да изразяват мнението си без страх от осъждане.

Дискусиите бяха провеждани присъствено или онлайн в зависимост от практическата организация и се водеха на родния език на участниците. Всички сесии бяха аудиозаписвани с разрешението на участниците и впоследствие транскрибирани дословно. Интервютата/фокус групите следваха полуструктуриран формат, който позволяваше на модератора последователно да обхваща основните теми, като едновременно използва последващи и насочващи въпроси за получаване на по-богати и подробни отговори. Ръководството включваше въпроси относно разбирането на насилието, основано на пола, и сексуалния тормоз в спорта, възприеманото разпространение и допринасящите фактори, личните и организационните отговорности, преживявания или наблюдения на неуместно поведение, процедурите за докладване, бариерите пред докладването и предложенията за подобряване на механизмите за превенция и реакция в спорта.

Модераторите използваха отворени въпроси, активно и емпатично изслушване, уточняващи подканяния и последващи въпроси, за да подпомогнат участниците да развият отговорите си. Полуструктурираният формат беше избран, защото позволява на участниците да описват собствените си значения и преживявания, като същевременно гарантира, че основните теми, свързани с целите на изследването, са разгледани във всички сесии.

Резултати

Тематичният анализ на материалите от интервютата и фокус групите от Гърция, Сърбия и България генерира седем взаимосвързани теми. В трите държави участниците описват насилието, основано на пола, и сексуалния тормоз в спорта като многомерен проблем, формиран от междуличностно поведение, властови отношения, нормализирани спортни практики, организационни слабости и ограничени механизми за докладване. Тези констатации са в тясно съответствие с обосновката на проекта CoViS, която идентифицира необходимостта от подобряване на доказателствената база, разработване на образователни ресурси, обучение на мултипликатори, повишаване на осведомеността и укрепване на механизмите за докладване в Сърбия, България и Гърция.

Co-funded by
the European Union

Тема 1: Професионални граници и нормализиране на съмнителни спортни практики

Първата тема се отнася до трудността да се определят и поддържат професионални граници във връзката треньор-спортист. Участниците от трите държави признават, че спортът изисква доверие, близост, емоционална подкрепа и понякога физическа близост. Те обаче подчертават, че тези елементи могат да станат проблемни, когато ролята на треньора не е ясно определена или когато поведения, традиционно приемани в спорта, вече не са подходящи.

Подтема 1.1: Подкрепяща близост спрямо професионална дистанция

Участниците като цяло описват идеалната връзка треньор-спортист като подкрепяща, но ясно ограничена. В Гърция един треньор описва отношенията в академията като „предимно приятелски“, но добавя, че това трябва да се случва „с граници“ и с уважение от двете страни, особено при работа с предпубертетни и юношески спортисти. По сходен начин български участник посочва, че „връзката винаги трябва да бъде професионална, уважителна и ясно определена“. Тези възгледи показват, че участниците не отхвърлят самата близост, а настояват тя да остане в професионална и образователна рамка.

Подтема 1.2: Приемани по-рано практики като нарушения на границите

Няколко участници отбелязват, че някои поведения, исторически считани за нормални в спорта, днес се разпознават като неуместни. Гръцки треньор се позовава на по-стари практики като докосване при празнуване, като обяснява: „в моето поколение, през 90-те години, като част от празнуването се докосвахме по задните части. Сега това не се случва; или ако се случи, вярвам, че би било осъдено“. Друг гръцки участник прави сходна забележка във връзка с треньор, който докосва спортист преди влизане в игра, като заявява: „това, разбира се, е форма на тормоз. Не е позволено“.

Подтема 1.3: Двусмислена привързаност и неформално поведение

Повтарящ се въпрос е двусмислието на физическата привързаност, като прегръщане, целуване, докосване или прекалено фамилиарна комуникация. Гръцки треньор по плуване си спомня, че е видял треньор да целува малко дете, и обяснява: „аз никога не бих направил това, да целуна дете на тази възраст... Не мисля, че това е част от ролята на треньора“. В България участниците също отбелязват, че обидни шеги или коментари понякога се нормализират, въпреки че не би трябвало. В Сърбия тази двусмисленост е обобщена с израза: „Границата е пропусклива“. Като цяло констатациите показват, че участниците виждат необходимост да се прави разлика между топлота и насърчение и поведения, които нарушават личните и професионалните граници.

Co-funded by
the European Union

Тема 2: Сексуалният тормоз като континуум от поведения

Участниците не определят сексуалния тормоз тясно само като явно сексуално посегателство. Вместо това те описват континуум от поведения - от вербални и невербални прояви до нежелан физически контакт, емоционална манипулация, преследване и злоупотреба с власт. Това по-широко разбиране е важно, защото много поведения, които предхождат или съпътстват злоупотребата, могат да изглеждат фини, непреки или нормализирани.

Подтема 2.1: Вербални, невербални и символични поведения

И в трите набора от данни сексуалният тормоз включва вербални и невербални поведения. Сръбските участници се позовават на „изпращане на вербални и невербални послания с неуместен характер“, „вербални препратки или асоциации, свързани със секс“ и „неуместни погледи“. Българските участници по сходен начин определят тормоза като „нежелани коментари, шегички, намеци или физически действия със сексуален характер“. Гръцките участници също признават, че тормозът не се ограничава до докосване. Един гръцки треньор заявява, че тормозът включва казване на нещо, което излиза извън легитимната роля на треньора: „Не само докосването. Разбира се, това, което казваш, също е много важно“.

Подтема 2.2: Нежелан физически контакт

Нежеланият физически контакт е най-лесно разпознаваната форма на сексуален тормоз. Участниците се позовават на неуместно докосване, прегръщане, целуване, докосване на части от тялото и физически контакт в съблекални, душеве или хотели. Гръцки участник обяснява, че „да те докосне навсякъде“ може да бъде неуместно, особено когато надхвърля нормалното насърчение или подкрепа. Тя добавя, че повтарящото се прегръщане между треньори и спортистки може да изглежда невинно, но „по-добре е, според мен, да не се повтаря“. Сръбските участници също споменават „необичайно докосване под душа след тренировка“, а българските - „нежелан физически контакт“.

Подтема 2.3: Сексуализирани коментари за тяло, пол или външен вид

Участниците разглеждат и коментарите за тялото, външния вид, пола или сексуалността като форми на тормоз. В Сърбия един участник описва вербална злоупотреба, включваща коментари за смелостта на момичетата и сравнения на момичета с животни като „кобила“ или „крава“. Друг сръбски участник определя сексуалния тормоз като „всяко поведение, което обижда външния вид или части от тялото на човек“. В Гърция участниците по сходен начин се позовават на коментари за това как изглеждат момичетата, какво носят или дали са физически по-слаби от момчетата като поведения, които могат да се превърнат в тормоз, основан на пола.

Подтема 2.4: Експлоатация на възхищението и зависимостта

Авторитетът на треньора и възхищението на спортиста също са идентифицирани като част от континуума на тормоза. Гръцки участник обяснява, че младите спортисти често се възхищават на треньора си и че

Co-funded by
the European Union

„много малки момичета се влюбват в треньора си“. Тя подчертава, че това възхищение не трябва да се превръща в „обект на експлоатация“ и че е недопустимо треньор да „използва позицията си и да влезе във връзка със спортистка, особено по-млада“. Това намира отражение и в сръбските данни, където участниците се позовават на създаване на интимност чрез дейности, които изключват други членове на отбора, което наподобява динамика на груминг.

Тема 3: Власт, зависимост и структурни рискови фактори в спорта

Третата тема се отнася до структурните условия, които могат да улеснят насилието, основано на пола, и сексуалния тормоз в спорта. Участниците от трите държави многократно посочват дисбаланса на властта, липсата на надзор, физическата близост, пътуванията, съблекарните и ситуациите насаме като рискови фактори.

Подтема 3.1: Авторитет на треньора и зависимост на спортиста

Участниците разглеждат авторитета на треньора като централен за проблема. Български участник заявява, че „основен фактор е дисбалансът на властта между треньор и спортист“, особено когато младите спортисти зависят от възрастни. В Сърбия един участник отбелязва, че „треньорите винаги са тези, които държат най-голямата власт“. Гръцките участници също подчертават авторитета и статута на треньора. Един гръцки треньор обяснява, че когато треньорът е едновременно „треньор, администратор и всичко останало“, той може да почувства, че „никой не го контролира“.

Подтема 3.2: Липса на надзор и отчетност

Липсата на контрол многократно е описвана като рисков фактор. Участниците посочват ситуации, при които треньори, спортисти или връстници не са видими за другите и няма ясно определено лице, отговорно за наблюдение на поведението. Гръцките участници споменават съблекарни, тоалетни, душеве и хотели като места, където могат да възникнат инциденти, без треньорът да има възможност да ги наблюдава. Сръбските участници свързват проблема с отсъствието на ефективни правни или организационни механизми. Българските участници също подчертават „липсата на ясни правила и надзор“ като източник на риск.

Подтема 3.3: Пътувания, хотели, съблекарни и ситуации насаме

Пътуванията и настаняването са идентифицирани като чувствителни контексти. Гръцките участници се позовават на спортни мисии и хотели, като отбелязват, че границите не трябва да се прекриват, когато спортистите са далеч от родители или настойници. Гръцки треньор заявява, че в хотелите „не трябва да преминаваме границите“, например като бъдем в стаята на спортист. Българските участници по сходен начин се позовават на пътувания, лагери, съблекарни и ситуации насаме като среди, в които надзорът е по-ограничен и са необходими ясни правила.

Co-funded by
the European Union

Подтема 3.4: Физическа близост и специфичен за спорта контакт

Физическата близост също се счита за важна, особено в спортове, включващи контакт или близко разположение на телата. Гръцки треньор по плуване обяснява, че физическият контакт е особено релевантен в плуването, защото спортистите са много близо един до друг, като добавя: „някой може физически да злоупотреби със спортист... Мисля, че основно физическият контакт играе роля“. Участниците обаче не предполагат, че физическият контакт трябва да бъде премахнат от спорта; по-скоро подчертават, че той трябва да бъде уместен, необходим, прозрачен и ограничен.

Подтема 3.5: Състезателният натиск като възможен усилващ фактор

Някои участници разглеждат състезателния натиск като допълнителен фактор. Гръцки треньор по волейбол твърди, че при решаващи мачове или първенства стресът и напрежението могат да направят спортистите и треньорите по-склонни да съдят, критикуват или да се държат неуместно. Български участник също заявява, че „колкото по-високо е нивото и натискът за резултати, толкова по-голям е рискът някои граници да бъдат преминати“. Този възглед обаче не е универсален. Друг гръцки участник твърди, че състезателното ниво няма значение и че злоупотребата „има общо с човека“, а не с нивото на състезание. Следователно състезателният натиск следва да се тълкува като възможен усилващ фактор, а не като постоянна причина.

Тема 4: Уязвимост и неравностойна защита на спортистите

Четвъртата тема обхваща възприятията на участниците, че някои спортисти са по-уязвими от други. Уязвимостта се свързва с възрастта, пола, уврежданията, семейния произход, социално-икономическия статус и зависимостта от треньора или клуба.

Подтема 4.1: Непълнолетни и млади спортисти

И в трите държави непълнолетните са идентифицирани като особено уязвими. Български участник заявява, че „децата са по-уязвими, защото се влияят от мнението на възрастните“. Сръбските участници по сходен начин се позовават на „непълнолетни спортистки“ и юноши като чести мишени. В Гърция един треньор твърди, че по-малките деца са уязвими, защото може да не разбират лесно „какво се опитва да направи някой“. Това подчертава значението на подходящото за възрастта образование по защита.

Подтема 4.2: Момчета и жени спортисти

Спортистките многократно са идентифицирани като група с висок риск. Гръцки треньор заявява, че „хората от женски пол“ и младите хора са „много по-уязвими“. Сръбските участници също описват жените и момчетата като чести мишени, не защото са по природа слаби, а защото по-често са поставяни в подчинени позиции в спорта. Българските участници се позовават на остарели норми за пола и различно отношение към момчета и момичета като допринасящи фактори.

Co-funded by
the European Union

Подтема 4.3: Спортисти с увреждания

Гръцките треньори изрично идентифицират спортистите с увреждания като уязвими. Един участник заявява, че „хората с увреждания“ са по-уязвими, а друг предполага, че нивото на уязвимост може да зависи от вида увреждане и способността на спортиста да разпознава или докладва неуместно поведение. Тази констатация подкрепя необходимостта от достъпно образование по защита и достъпни механизми за докладване.

Подтема 4.4: Семейна и социално-икономическа уязвимост

Участниците свързват уязвимостта и със семейния и социалния произход. Гръцки треньор по баскетбол твърди, че децата от по-нисък социално-икономически статус или от по-малко подкрепящи семейства могат да бъдат по-изложени, защото извършителите могат да разпознаят „кои са уязвимите деца“ и тези, чиито родители може да не се намесят. Българските участници по сходен начин се позовават на спортисти със сериозни семейни проблеми, а сръбските участници свързват уязвимостта с идентичността и социалния статус на спортиста.

Тема 5: Разпознаване на предупредителни признаци и несигурност при тълкуването

Петата тема се отнася до възприеманата способност на треньорите да разпознават признаци на злоупотреба или тормоз, както и до несигурността им как да тълкуват двусмислени ситуации. Участниците като цяло смятат, че опитът подпомага разпознаването, но признават, че признаците могат да бъдат скрити, непреки или трудни за тълкуване.

Подтема 5.1: Поведенчески и емоционални предупредителни признаци

Участниците описват поведенческите и емоционалните промени като важни предупредителни признаци. Гръцки участник заявява, че злоупотребата може да повлияе на представянето на дете, като обяснява, че играч в добра форма може внезапно да покаже понижено представяне, да напуска тренировката бързо, да избягва контакт със съотборници или да се опитва веднага да се прибере у дома. Тя добавя, че „страхът може да се види в очите на едно дете“. Българските участници по сходен начин споменават тревожност, отдръпване и избягване на определени хора, докато сръбските участници описват разпознаване на страдание и дискомфорт у спортистите.

Подтема 5.2: Опитът като улесняващ разпознаването фактор

Няколко треньори смятат, че професионалният опит им помага да разпознават проблемни ситуации. Гръцки треньор по плуване заявява: „На 100% съм сигурен, че мога да го видя... Научил съм се да го разпознавам“, като добавя, че опитът му помага да установи кога едно дете се чувства неудобно. Сръбски участник по сходен начин казва: „Много съм уверен, защото самият аз съм минал през същото“. Тези отговори показват, че разпознаването често се основава на практически опит, а не на формално обучение.

Co-funded by
the European Union

Подтема 5.3: Трудност при тълкуване на двусмислени ситуации

Въпреки увереността участниците признават и несигурността. Български участник заявява, че „е изключително трудно да бъдеш 100% уверен“, защото темата е сложна. Друг български участник отбелязва, че някои ситуации „могат да се тълкуват по различни начини“. В Гърция един треньор казва, че може да е трудно да се разбере дали човек преувеличава или тълкува погрешно дадена ситуация, особено защото дори прояви на привързаност като прегръщане на дете могат да бъдат разбрани неправилно.

Подтема 5.4: Страх от фалшиво обвинение

Свързан въпрос е страхът от фалшиво обвинение или от действие без достатъчно доказателства. Участниците не използват този страх, за да отричат проблема, но го описват като реална бариера пред действието. Гръцки треньор отбелязва, че при сериозни случаи възможността за неправилно тълкуване може да създаде правни, родителски и професионални последици. Сръбските и българските участници също се позовават на несигурност относно доказателствата и опасение, че някой може да бъде неправомерно обвинен.

Тема 6: Бариери пред докладването, институционално недоверие и култура на мълчание

Шестата тема е една от най-силните общи констатации между партньорите. Участниците обсъждат не само дали сексуалният тормоз може да бъде разпознат, но и дали може да бъде безопасно и ефективно докладван. Докладването е възпрепятствано от страх от последствия, неясни процедури, липса на доверие, слаба организационна реакция, лоялност към колеги, клюки и обвиняване на жертвата.

Подтема 6.1: Неясни или недостъпни процедури за докладване

Участниците често съобщават за несигурност относно стъпките, които трябва да бъдат следвани. Сръбските участници заявяват, че процедурите често са неясни или липсват, като един казва, че „няма ясни процедури нито в клуба, нито на национално или международно ниво“. Българските участници също отбелязват, че „понякога липсват ясни процедури“ и че „всеки трябва да знае към кого може да се обърне и какви стъпки следват след подаване на сигнал“. В Гърция някои треньори съобщават, че не са получили ясни насоки или обучение, докато други знаят за механизми на федерационно ниво, което показва неравномерна готовност за защита.

Подтема 6.2: Страх от последствия и ответни действия

Страхът от последствия е друга съществена бариера. Гръцки участник се позовава на „ответни действия от другия треньор, когато докладваме“ и на възможността докладващото лице да „загуби работата си“. Сръбските участници също споменават страх от последствия, а българските посочват, че страхът от последствия, липсата на доверие и опасението, че няма да има реална реакция, са основни бариери пред докладването.

Co-funded by
the European Union

Подтема 6.3: Недоверие в системите и недостатъчна организационна реакция

Участниците често се съмняват дали организациите ще действат ефективно. Сръбски участник обобщава това недоверие с въпроса: „Кой би ми повярвал?“. Друг казва, че колегите „си затварят очите“. Българските участници се позовават на „липса на доверие в системата“ и „липса на доверие в системите за докладване“. В Гърция един треньор признава, че инцидентите може никога да не станат известни, ако жертвата се срамува или се страхува да не навреди на климата в отбора.

Подтема 6.4: Култура на мълчание, клюки и нормализиране

Участниците описват култура, в която проблемните поведения могат да бъдат толерирани, игнорирани или разглеждани като част от спорта. Сръбски участник заявява, че „културата не може да се промени за една нощ“ и че е необходимо цялостно движение за въвеждане на нови правила и модели на поведение. Друг описва не култура на мълчание, а „култура на клюки“, при която хората обсъждат случаите неформално, но се колебаят да действат. В Гърция един треньор е попитан за култура на мълчание и отбелязва, че някои спортни среди могат да избягват да позволят инцидентите „да се чуят“ или „да излязат навън“.

Подтема 6.5: Обвиняване на жертвата и защита на репутацията

Някои участници посочват тенденцията отговорността да се прехвърля от извършителя. Сръбски участник се позовава на „нормализирането на такова поведение и прехвърлянето на вината върху жертвата“. Това е в съответствие с пошироката обосновка на CoViS, която идентифицира неразпознаването и недокладването като централни бариери пред борбата със сексуалното насилие в спорта.

Тема 7: Образование, протоколи, независими структури и култура на защита

Последната тема се отнася до препоръките на участниците за превенция. В Гърция, Сърбия и България участниците подчертават, че защитата не може да зависи единствено от преценката на отделните треньори. Необходими са системно образование, ясни протоколи, организационна отчетност, независими структури за докладване и култура на нулева толерантност.

Подтема 7.1: Образование за треньори, спортисти и родители

Участниците силно подкрепят образованието. Сръбски участник заявява, че образованието „трябва да бъде на първо място“, защото когато треньори, спортисти и родители знаят какво е приемливо, могат по-лесно да реагират на неуместно поведение. Български участник препоръчва „повече обучение за треньори, спортисти и родители, ясни процедури за докладване и достъп до специалисти“. Гръцки треньор по сходен начин призовава за „семинари за треньори“, дискусии от федерацията и протоколи, предоставяни преди началото на състезателния сезон.

Co-funded by
the European Union

Подтема 7.2: Кодекси за поведение и практически примери

Участниците искат практически насоки, а не абстрактна информация. Българските участници искат практически примери и по-ясни инструкции какво да се прави. Сръбските участници също призовават за ясно определени правила за поведение, реакции при нарушения и санкции. Гръцките участници по сходен начин подчертават необходимостта от протоколи и ясни очаквания преди началото на сезона.

Подтема 7.3: Определени структури за защита

Повтаряща се препоръка е клубовете и федерациите да имат определени отговорни лица или служители по защита. Българските участници заявяват, че сигналите трябва да се подават чрез ръководството или определено лице в клуба. Сръбските участници обаче предупреждават, че такива системи трябва да бъдат независими. Един заявява, че „системата за докладване трябва да бъде напълно независима от организацията“, защото в противен случай организационните ръководители могат да влияят на процеса.

Подтема 7.4: Организационна отчетност и санкции

Участниците разглеждат клубовете и организациите като отговорни за създаването на безопасна среда. Гръцки треньор заявява, че отговорностите на треньорите и клубовете са „доста големи“, макар те да са част от по-широко съчетание на семейство, училище и общество. Сръбските участници подчертават санкциите, правните механизми и психологическата оценка на треньорите. Българските участници твърдят, че организациите трябва активно да насърчават „култура на уважение, безопасност и нулева толерантност към насилието“.

Подтема 7.5: Културна промяна в спорта

Накрая участниците признават, че превенцията изисква културна промяна. Това включва оспорване на идеята, че грубият език, шегите, унижението, физическата фамилиарност или мълчанието са просто част от спорта. Български участник заявява, че спортът трябва да бъде място, където хората се развиват не само физически, но и като личности, и че „безопасността и достойнството на всеки спортист трябва да бъдат приоритет“. Това отразява централната последица от общите констатации между партньорите: защитата трябва да стане част от спортната култура, а не допълнителен незадължителен елемент.

Сравнителният анализ между партньорите показва силно сходство между Гърция, Сърбия и България. Участниците и в трите държави разпознават сексуалния тормоз и насилието, основано на пола, като многомерни проблеми, включващи вербални, невербални, физически, психологически и релационни поведения. Те също признават, че много проблемни практики са вградени в спортната култура и могат да бъдат нормализирани като част от треньорството, състезанието, дисциплината, хумора или традицията.

В същото време констатациите показват, че сексуалното насилие в спорта не е само въпрос на индивидуално неправомерно поведение. То е свързано и със структурни характеристики на спорта: дисбаланс на властта,

Co-funded by
the European Union

зависимост, емоционална близост, липса на надзор, слаби институционални процедури, пътувания, съблекални, ситуации насаме и неясни канали за докладване. Непълнолетните, момичетата, спортистите с увреждания и спортистите с ограничена семейна или социална подкрепа се възприемат като особено уязвими.

Основната обща за трите държави последица е, че превенцията трябва да бъде системна. Треньорите могат да имат централна роля в разпознаването на ранни признаци и поставянето на граници, но не могат сами да носят цялата тежест на защитата. Клубовете, федерациите, родителите и органите, свързани с политиките, трябва да създадат условия за безопасно разкриване, независимо докладване, ясни процедури и смислени последващи действия. Това пряко подкрепя дизайна на проекта CoViS, особено фокуса му върху емпирични доказателства, обучителни ресурси, повишаване на осведомеността, механизми за докладване и препоръки за политики за Сърбия, България и Гърция (Таблица 3).

Таблица 3. Теми и подтеми на качественото изследване

Тема	Описание на темата	Подтеми	Описание на подтемата
1. Професионални граници и нормализирани спортни практики	Участниците описват връзката треньор-спортист като подкрепяща и основана на доверие, но и потенциално рискова, когато професионалните граници са неясни.	1.1 Подкрепяща близост спрямо професионална дистанция	Треньорите трябва да бъдат достъпни и подкрепящи, като същевременно поддържат ясни професионални роли.
		1.2 Приемани по-рано практики като нарушения на границите	Поведения, някога смятани за нормални в спорта, като определени форми на докосване или празнуване, днес се разпознават като неуместни.
		1.3 Двусмислена привързаност и неформално поведение	Прегръдки, целувки, шеги и неформална комуникация могат да се възприемат различно и да прекратят личните граници.
2. Сексуалният тормоз като континуум от поведения	Сексуалният тормоз се разбира като широк континуум, включващ вербални, невербални, физически,	2.1 Вербални, невербални и символични поведения	Неуместни коментари, сексуални шеги, жестове, погледи и съобщения могат да представляват тормоз.

Co-funded by
the European Union

	психологически и релационни поведения.		
		2.2 Нежелан физически контакт	Докосване, прегръщане, целуване или телесен контакт извън необходимото за тренировката дейност може да наруши границите на спортиста.
		2.3 Сексуализирани коментари за тяло, пол или външен вид	Коментари за външност, части на тялото, женственост, мъжественост или представяне, свързано с пола, могат да се превърнат във форми на тормоз.
		2.4 Експлоатация на възхищението и зависимостта	Трениорите могат да злоупотребят с доверието, възхищението или емоционалната зависимост на спортистите, за да създадат неуместна интимност.
3. Власт, зависимост и структурни рискови фактори в спорта	Участниците свързват сексуалния тормоз със специфични за спорта структури като авторитет, зависимост, ограничен надзор и частни пространства.	3.1 Авторитет на трениора и зависимост на спортиста	Властта на трениора върху подбора, представянето и принадлежността може да направи спортистите по-неохотни да се противопоставят или да докладват неправомерно поведение.
		3.2 Липса на надзор и отчетност	Слабият мониторинг, неясните отговорности и ограниченият организационен контрол могат да позволят вредните поведения да останат скрити.
		3.3 Пътувания, хотели, съблекални и ситуации насаме	Частните или полуприватните спортни контексти създават повече възможности за нарушения на границите.
		3.4 Физическа близост и специфичен за спорта контакт	Някои спортове изискват близко физическо взаимодействие, което прави ясни правила за подходящ контакт съществени.
		3.5 Състезателният натиск като възможен усиливащ фактор	Високият натиск за представяне може да засили стреса и прекрачването на граници, макар участниците да не го разглеждат като универсална причина.
4. Уязвимост и неравносътна	Някои спортисти се възприемат като по-	4.1 Непълнолетни и млади спортисти	Деца и юношите може да нямат зрелостта,

Co-funded by
the European Union

защита на спортистите	уязвими поради възраст, пол, увреждане, семейна подкрепа, социален статус или зависимост от възрастни.		знанията или увереността да разпознаят и докладват злоупотреба.
		4.2 Момичета и жени спортисти	Спортистите се възприемат като особено изложени поради властови отношения, основани на пола, и сексистки норми в спорта.
		4.3 Спортисти с увреждания	Спортистите с увреждания могат да изпитват по-голяма зависимост, комуникационни бариери или трудности при разпознаване и докладване на неправомерно поведение.
		4.4 Семейна и социално-икономическа уязвимост	Спортисти от по-малко подкрепяща или социално-икономически уязвима среда може да разполагат с по-малко защитни ресурси.
5. Разпознаване на предупредителни признаци и несигурност при тълкуването	Треньорите смятат, че могат да идентифицират признаци на вреда, но изразяват несигурност при тълкуване на двусмислени ситуации.	5.1 Поведенчески и емоционални предупредителни признаци	Страх, отдръпване, избягване, понижено представяне и промени в настроението могат да показват, че нещо не е наред.
		5.2 Опитът като улесняващ разпознаването фактор	Треньорите смятат, че годините работа със спортисти им помагат да откриват дискомфорт или поведенчески промени.
		5.3 Трудност при тълкуване на двусмислени ситуации	Някои поведения или реакции могат да бъдат трудни за тълкуване без контекст или пряко разкриване.
		5.4 Страх от фалшиво обвинение	Треньорите се тревожат от действие без достатъчно доказателства или от неправомерно обвиняване на някого.
6. Бариери пред докладването, институционално	Докладването е възпрепятствано от страх, неясни процедури, липса на доверие,	6.1 Неясни или недостъпни процедури за докладване	Участниците често не знаят точно къде,

Co-funded by
the European Union

недоверие и култура на мълчание	репутационни опасения и слаби организационни реакции.		как или на кого трябва да бъдат докладвани инцидентите.
		6.2 Страх от последствия и ответни действия	Спортисти, треньори или свидетели могат да избягват докладването поради страх от наказание, загуба на работа, изключване или негативна реакция.
		6.3 Недоверие в системите и недостатъчна организационна реакция	Участниците се съмняват дали клубове, федерации или институции ще реагират ефективно и справедливо.
		6.4 Култура на мълчание, клюки и нормализиране	Инцидентите могат да се обсъждат неформално, без да се докладват официално, което позволява вредните поведения да продължат.
		6.5 Обвиняване на жертвата и защита на репутацията	Отговорността може да бъде прехвърляна върху жертвата, докато клубовете или организациите поставят репутацията над защитата.
7. Образование, протоколи, независими структури и култура на защита	Участниците призовават за системно образование по защита, ясни правила, надеждни системи за докладване и по-силна организационна отчетност.	7.1 Образование за треньори, спортисти и родители	Превенцията трябва да включва всички ключови участници, за да могат да разпознават, предотвратяват и реагират на тормоз.
		7.2 Кодекси за поведение и практически примери	Необходими са ясни поведенчески правила и примери от реалния живот, които да изясняват кое е приемливо и кое не.
		7.3 Определени структури за защита	Клубовете и федерациите трябва да определят отговорни лица или служители по защита, които да управляват сигналите.
		7.4 Организационна отчетност и санкции	Организациите трябва да действат последователно, да прилагат санкции и да не оставят защитата на индивидуалната преценка.
		7.5 Културна промяна в спорта	Дългосрочната превенция изисква промяна на спортните

Co-funded by
the European Union

			култури, които нормализират мълчанието, йерархията, унижението или нарушенията на границите.
--	--	--	--

Дискусия

Настоящият доклад има за цел да предостави основан на доказателства преглед на преживяванията, възприятията и планираните реакции на спортистите във връзка със сексуалния тормоз, злоупотребата и защитата в спорта. Обосновката за провеждането на този анализ на потребностите се основава на ограниченото наличие на системни доказателства в участващите държави, въпреки индикациите, че сексуалният тормоз и злоупотребата в спорта остават важни, но недостатъчно разпознати проблеми в Гърция, Сърбия и България. Проектът CoViS е разработен именно за да адресира този дефицит чрез генериране на емпирични доказателства, повишаване на осведомеността, разработване на образователни ресурси, обучение на мултипликатори и подкрепа на механизмите за докладване на сексуален тормоз в спорта. Като цяло количествените и качествените резултати съвпадат в това, че преживяванията, свързани с тормоз, присъстват в спортната среда, спортистите се различават в начина, по който тълкуват такива инциденти, а готовността за действие зависи силно от възприемания контрол, безопасността, осведомеността и доверието в наличните структури за подкрепа.

Количествено изследване

Количествените резултати предоставят важна базова картина на преживяванията и психологическите реакции на спортистите. Резултатите за честотата показват, че някои ситуации, свързани с тормоз, са съобщени от значителен дял участници, особено „Сексуализирано поведение“, „Обиди или подигравки, основани на пола“ и „Коментари за тялото, облеклото и сексуалността“, при които почти половината от извадката съобщава поне един случай. Това предполага, че проблемните поведения не са изолирани или изключителни събития, а са част от реалния опит на значим дял млади спортисти. Това е в съответствие с предходни доказателства, че тормозът и злоупотребата в спорта могат да се срещат на различни нива, в различни спортове и контексти и че нивата на разпространение варират значително в зависимост от дефинициите, измервателните инструменти и изследваните популации (Mountjoy et al., 2016; Vertommen et al., 2016). Консенсусната декларация на МОК по сходен начин подчертава, че тормозът и злоупотребата в спорта включват сексуална, физическа, психологическа злоупотреба и negliжиране и че те се улесняват от дисбаланси на властта, организационни култури и слаби системи за защита.

Co-funded by
the European Union

Последващите резултати показват също, че релевантните инциденти се приписват на различни групи в спортната среда, включително съотборници, треньори, други членове на персонала и други лица. Това е особено важен резултат, защото предполага, че защитата не може да се ограничи само до обучението на треньорите. Макар треньорите да заемат влиятелна позиция в спорта, спортистите връстници и други членове на спортното обкръжение също могат да допринасят за небезопасна или вредна среда. Това тълкуване е в съответствие с доказателства, че междуличностното насилие и тормозът в спорта могат да включват множество извършители, включително треньори, връстници и други авторитетни фигури (Mountjoy et al., 2016; Hartill et al., 2023). Тези доказателства вече идентифицират необходимостта да се адресира по-широката спортна среда, вместо фокусът да бъде само върху отделни инциденти или единични групи извършители.

Описателните статистики за променливите, свързани с възприятията за тормоза, показват сравнително ниска степен на приемане на убеждения, които омаловажават, оправдават или легитимират тормоза. Участниците като цяло рядко са склонни да се съгласяват, че лицето „само си го е търсило“, че поведението „не е било тормоз“ или че извършителят „не го е мислел“. Сравнително по-високият резултат за „излъга“ обаче показва, че съмненията относно достоверността на лицата, които докладват тормоз, могат да останат по-изразени от другите омаловажаващи убеждения. Това е важно, защото недоверието, обвиняването на жертвата и неяснотата относно това какво представлява тормоз са известни бариери пред разкриването и търсенето на помощ. В спорта тези бариери могат да се засилят от лоялността към отбора, страх от ответни действия, зависимост от треньори и опасения за репутацията или подбора. Следователно резултатите подсказват, че образователните дейности трябва не само да определят какво е тормоз, но и да разглеждат митовете за неверни сигнали, достоверността на жертвата, съгласието, принудата и отговорността.

Като цяло констатациите, свързани с възприятията за тормоза, показват, че участниците не приемат силно негативни или пренебрежителни възприятия за инциденти, свързани с тормоз. Това е насърчаващо и показва, че целевата група може вече да има сравнително подкрепяща изходна нагласа. Резултатът обаче не е на най-ниското възможно ниво, което означава, че проблемни убеждения все още присъстват в известна степен. От гледна точка на интервенцията това сочи необходимостта от целенасочено повишаване на осведомеността, а не само от предоставяне на обща информация. Обучението трябва изрично да оспорва разпространени омаловажаващи разкази като „това беше само шега“, „не са се разбрали“, „той/тя го е предизвикал/а“ или „преувеличава“. Това е в съответствие с литературата по защита, според която превенцията изисква културна промяна, а не само придобиване на индивидуални знания (Mountjoy et al., 2016).

Констатациите за психологическата безопасност също са информативни. Средният резултат показва умерено, а не силно чувство за безопасност. Това означава, че участниците може да не се чувстват непременно в опасност, но също така не възприемат ясно спортната среда като напълно защитна или подкрепяща. Това е особено важно, защото защитата зависи не само от наличието

Co-funded by
the European Union

на правила, но и от това дали спортистите вярват, че могат да докладват опасения без негативни последици. Анализът на потребностите на CoViS идентифицира липсата на цялостни доказателства, недостатъчните превантивни мерки, ограничените ресурси и слабия обмен на знания като ключови предизвикателства в партньорските държави. Следователно умереният резултат за безопасност допълнително подчертава необходимостта от видими, надеждни и достъпни механизми за докладване и подкрепа.

Сравнително високият среден резултат за възприеманата способност за докладване на тормоз е положителна констатация. Участниците като цяло смятат, че имат способността или увереността да действат в ситуации, свързани с тормоз. Това е важно, защото възприеманата способност е централен детерминант на поведенческото намерение в Теорията за планираното поведение (Ajzen, 1991). На практика спортистите, които вярват, че знаят какво да направят, как да реагират и къде да потърсят помощ, са по-склонни да възнамеряват да действат. Вариационността в отговорите обаче показва, че не всички участници се чувстват еднакво способни.

Корелационният анализ допълнително изяснява психологическия модел, лежащ в основата на намеренията. Намеренията са силно и положително свързани с възприеманата поведенческа способност и слабо, но значимо свързани с безопасността. В същото време намеренията са отрицателно свързани с обвиняващи жертвата и омаловажаващи възприятия. Това означава, че спортистите са по-готови да действат, когато се чувстват способни и в безопасност, и по-малко готови, когато тълкуват ситуацията по начини, които намаляват нейната сериозност или поставят под съмнение достоверността на докладващото лице. Този модел е в съответствие с теорията за промяна на поведението, според която намеренията се формират от възприеманата способност, възприеманите бариери и убежденията относно поведението и неговите последици (Ajzen, 1991). Той също съответства на доказателствата по защита, показващи, че докладването е силно повлияно от доверието, възприеманите последици и възприеманата легитимност на жалбата.

Корелациите, включващи преживяванията на тормоз, са особено важни. Участниците, които съобщават повече преживявания, са склонни да показват по-силно приемане на някои омаловажаващи възприятия и по-ниски намерения за действие. Това може да подсказва процес на нормализиране: многократното излагане на проблемно поведение може да направи спортистите по-склонни да го възприемат като част от спортната култура, по-малко склонни да го определят като тормоз или по-малко уверени, че действията ще доведат до смислена промяна. Това тълкуване е в съответствие с литературата, според която вредните поведения в спорта могат да бъдат вградени в култури на мълчание, подчинение, издръжливост и толерантност към авторитета. То допълнително засилва обосновката за ранна превенция, защото целта трябва да бъде проблемните поведения да не се превръщат в нормализирана част от клубовете, отборите и групите от връстници.

Регресионният анализ предоставя най-силните доказателства за приоритетите на интервенцията. Първият модел показва, че променливите на възприятията обясняват значим дял от вариацията в намеренията. Когато обаче се добавят възприеманата поведенческа способност и психологическата безопасност,

Co-funded by
the European Union

обяснената вариация нараства значително до 54,7%. Това показва, че готовността за действие не се обяснява само с това дали спортистите отхвърлят убежденията, обвиняващи жертвата. Тя зависи силно и от това дали се чувстват способни да действат и достатъчно безопасно, за да го направят. В крайния модел възприеманата поведенческа способност е най-силният положителен предиктор, следвана от психологическата безопасност, докато „не беше тормоз“ и „излъга“ остават значими отрицателни предиктори. Това подсказва, че ресурсите на проекта трябва да съчетават четири елемента: ясни дефиниции на тормоза, образование, което оспорва митовете, практическо обучение за реакция и безопасни пътища за докладване. Такъв комбиниран подход е в съответствие с целта на CoViS да разработва образователни ресурси, да обучава мултипликатори и да включва спортни организации.

Качествено изследване

Качествените констатации допълват и задълбочават количествените резултати, като показват как спортисти, треньори и заинтересовани страни в спорта осмислят тормоза, докладването и защитата в ежедневния спортен контекст. В интервютата и фокус групите участниците изглежда разпознават сексуалния тормоз и злоупотребата като сериозни проблеми, но описват и несигурност, колебание и контекстуални бариери, които могат да попречат на спортистите да говорят открито. Това е в съответствие с обосновката на проекта, която подчертава неразпознаването и недокладването на насилието, основано на пола, в спорта като централни проблеми, които следва да бъдат адресирани чрез образование, събиране на данни, обучение на обучители и механизми за докладване.

Първата важна качествена тема се отнася до осведомеността и разпознаването. Разказите на участниците подсказват, че много хора в спорта могат да разпознават крайните форми на злоупотреба, но да са по-несигурни относно двусмислените поведения, вербалните коментари, нарушенията на границите, груминга или повтарящите се неуместни взаимодействия. Това помага да се обясни количествената констатация, че възприятието „не беше тормоз“ отрицателно предсказва намеренията. Ако спортистите не са сигурни дали дадено поведение представлява тормоз, те могат да бъдат по-малко склонни да го докладват или да се намесят. Това е в съответствие с консенсусната декларация на МОК, която подчертава необходимостта от ясни дефиниции, образование и прилагане на политики, така че спортистите и помощният персонал да могат да разпознават тормоза и злоупотребата рано, а не едва след настъпването на тежка вреда (Mountjoy et al., 2016).

Втора тема е свързана с нормализирането и спортната култура. Качествените участници описват спортни среди, в които неуместни коментари, шеги, натиск или неравностойни властови отношения могат да бъдат отхвърляни като нормална част от тренировката, дисциплината или отборната култура. Това тълкуване съответства на количествената връзка между преживяванията и омаловажаващите възприятия. Когато спортистите многократно са изложени на проблемни поведения без ясна институционална реакция, те могат да станат по-малко склонни да ги тълкуват като сериозни или изискващи действие. Предходни

Co-funded by
the European Union

европейски доказателства показват, че междуличностното насилие в спорта не е рядко и може да бъде формирано от организационни и културни условия, включително властови структури и толерантност към вредни практики (Vertommen et al., 2016; Hartill et al., 2023).

Трета тема се отнася до бариерите пред докладването. Разказите на участниците подсказват, че спортистите могат да се колебаят да разкрият тормоз, защото се страхуват от негативни последици, недоверие, увреждане на репутацията, загуба на възможности или конфликт с треньори, съотборници, клубове и семейства. Тези качествени констатации са силно съгласувани с количествените резултати, показващи, че безопасността е значим предиктор на намерението. Дори когато спортистите разпознават дадена ситуация като проблемна, те може да не действат, ако не вярват, че средата за докладване е безопасна, поверителна и реагираща. Това е особено релевантно в спортни системи, където формалните структури за защита са слаби или се прилагат непоследователно. В предложението за проекта се отбелязва липсата или ограниченото наличие на политики, протоколи, методологии за мониторинг и централни органи, отговорни за защитата в Сърбия, България и Гърция.

Четвърта тема е свързана с ролята на треньори, персонал, връстници и организации. Качествените данни показват, че защитата е споделена отговорност и че спортистите често разчитат на възрастни, треньори, специалисти по спортна медицина, клубен персонал и организации да определят приемливото поведение и да реагират на опасения. Това съответства на количествената констатация, че инцидентите могат да включват различни лица в спортната среда. То подкрепя и акцента на проекта върху обучението не само на спортисти, но и на треньори, мултипликатори, спортни организации и други заинтересовани страни. Предходната литература по защита също твърди, че превенцията изисква промяна на цялата система, включително кодекси за поведение, образование, структури за докладване, мониторинг и отчетност (Mountjoy et al., 2016). Проектът CoViS също признава, че треньорите и персоналят трябва да подкрепят цялостното развитие на младите спортисти, а не само спортното представяне.

Пета тема се отнася до необходимостта от практически, надеждни и достъпни ресурси. Възгледите на участниците показват, че общата осведоменост не е достатъчна; спортистите и заинтересованите страни в спорта се нуждаят от конкретни инструменти, примери, процедури и насоки какво да правят при възникване на тормоз. Тази констатация е в силно съответствие с регресионния анализ, при който възприеманият поведенчески контрол се очертава като най-силния предиктор на намерението. С други думи, спортистите са по-склонни да действат, когато имат приложими знания. Поради това качествените резултати подкрепят разработването на обучителни модули, обучение чрез сценарии, ръководства за докладване, видеоматериали и дейности с мултипликатори, които превеждат принципите на защитата в ежедневната практика. Това е в съответствие и с заявената цел на проекта да разработва ресурси, инструменти, препоръки, материали за разпространение и платформа за докладване.

Шестата тема подчертава множеството бариери, които възпрепятстват спортистите да докладват сексуален тормоз или да търсят помощ. Разказите на участниците показват, че докладването не е просто

Co-funded by
the European Union

въпрос на индивидуална готовност, а е силно формирано от страха, несигурността и доверието в спортната среда. Спортистите могат да се колебаят да разкрият инциденти, защото се страхуват, че няма да им повярват, че ще бъдат обвинени, че репутацията им ще бъде увредена, че ще загубят позицията си в отбора или че ще изпитат негативни последици от треньори, съотборници или спортни организации. Тази констатация е в тясно съответствие с количествените резултати, при които безопасността значимо предсказва намеренията за действие, а убеждението, че някой може да е „излъгал“, отрицателно предсказва намеренията. С други думи, участниците са по-склонни да възнамеряват да реагират, когато се чувстват безопасно, но по-малко склонни да го направят, когато има съмнение дали сигналите ще бъдат приети за достоверни и сериозни.

Тази тема е в съответствие и с предходни изследвания по защита, показващи, че тормозът и злоупотребата в спорта често остават недокладвани поради дисбаланс на властта, зависимост от треньори, страх от ответни действия, лоялност към отбора и липса на доверие в организационните процедури. Следователно констатацията засилва необходимостта системите за докладване не само да са формално налични, но и да се възприемат като надеждни, поверителни, защитни и независими. Това означава, че образованието трябва изрично да обяснява как работи докладването, какво се случва след подаване на сигнал, кой получава информацията, как се защитава поверителността и какви мерки съществуват за предотвратяване на ответни действия. Укрепването на доверието в процедурите за докладване следователно е централно за подобряване на готовността на спортистите да действат.

Седмата тема се отнася до необходимостта от структурирано образование, ясни протоколи и по-широка култура на защита в спортните организации. Възгледите на участниците показват, че спортистите, треньорите, персоналът и клубовете се нуждаят от повече от обща осведоменост за сексуалния тормоз; те се нуждаят от практически насоки, споделени дефиниции, ясни поведенчески очаквания и достъпни процедури за превенция и реакция. Тази тема е в силно съответствие с количествената констатация, че възприеманата способност за докладване на тормоз е най-силният предиктор на намеренията. Участниците са по-склонни да възнамеряват да действат, когато се чувстват способни да го направят, което показва, че образованието трябва да се фокусира върху конкретни умения, а не само върху абстрактна информация. Тази тема подкрепя и разработването на цялостен организационен подход към защитата. Обучението трябва да помага на спортистите да разпознават тормоза, да разбират границите, да оспорват убежденията, обвиняващи жертвата, да подкрепят връстници и да знаят къде и как да докладват. В същото време треньорите и персоналът трябва да бъдат обучавани по професионални граници, безопасна комуникация, подходящи реакции при разкриване и своите отговорности за създаване на безопасна спортна среда. Протоколите трябва да включват кодекси за поведение, пътища за докладване, процедури за насочване, правила за поверителност и последващи действия. Това е в съответствие с международните препоръки по защита, които подчертават, че предотвратяването на тормоз и злоупотреба в спорта изисква образование, политики, механизми за докладване, отчетност и културна промяна, а не само изолирани кампании за осведоменост.

Co-funded by
the European Union

Взети заедно, качествените констатации показват, че проблемът не е само липса на информация, а и липса на споделен език, доверие, увереност и институционална яснота. Спортистите може да знаят, че сексуалният тормоз е неправилен, но все пак да не са сигурни дали конкретно поведение трябва да бъде докладвано, дали ще им повярват, дали организацията ще реагира или дали докладването няма да причини допълнителна вреда. Това помага да се обясни защо възприеманата безопасност и възприеманият поведенчески контрол са централни предиктори в количественото изследване. Следователно качествените доказателства засилват практическите последици от проучването: усилията за превенция трябва да надхвърлят повишаването на осведомеността и да създават по-безопасна, по-прозрачна и по-отговорна спортна среда.

Образователни последици

Въз основа на количествените и качествените констатации образователният компонент на проекта трябва да бъде разработен като практическа, основана на доказателства програма за защита, която надхвърля общото повишаване на осведомеността. Резултатите показват, че участниците като цяло съобщават положителни намерения за действие, но тези намерения са силно повлияни от възприеманата способност за докладване на тормоз, възприеманата безопасност и степента, в която участниците отхвърлят обвиняващи жертвата или омаловажаващи възприятия. Следователно образованието трябва да цели да помогне на спортистите и заинтересованите страни в спорта да: разпознават сексуалния тормоз и злоупотребата, оспорват вредни митове, чувстват увереност как да реагират и имат доверие, че докладването може да бъде безопасно и смислено.

Образователното съдържание трябва да включва следните основни модули.

1. Разбиране на сексуалния тормоз, злоупотребата и защитата в спорта

Първият модул трябва да установи споделено разбиране за това какво представляват сексуалният тормоз, злоупотребата и защитата в спорта. Това е съществено, защото както проучването, така и качествените констатации показват, че някои участници може да изпитват трудност да идентифицират или определят определени поведения като тормоз. Модулът трябва да обясни различните форми на тормоз и злоупотреба, включително вербални, невербални, физически, цифрови, психологически и основани на властта форми на неправомерно поведение. Той трябва също да изясни, че тормоз може да възникне не само между треньори и спортисти, но и между съотборници, членове на персонала, доброволци, медицински лица и други хора в спортната среда.

Това съдържание може да бъде основано на сценарии и адаптирано към ежедневни спортни ситуации, като неуместни коментари, нежелано докосване, сексуални шегички, лични съобщения, натиск за търпене на неудобно поведение, злоупотреба с власт и нарушения на границите. Консенсусната декларация на МОК подчертава, че тормозът и злоупотребата в спорта включват множество форми на непреднамерено насилие и често са свързани с дисбаланс на властта и организационни култури, което подкрепя необходимостта от ясни дефиниции и специфични за контекста примери.

Co-funded by
the European Union

2. Разпознаване на ранни предупредителни признаци и двусмислени ситуации

Втори модул може да се фокусира върху разпознаването на ранни предупредителни признаци, особено защото качествените констатации показват, че спортистите могат да разпознават тежки инциденти по-лесно от фини или двусмислени поведения. Следователно обучението трябва да помогне на участниците да разграничават приемливото спортно взаимодействие, лошата комуникация, нарушенията на границите, груминг поведенията, тормоза и злоупотребата.

Модулът трябва да включва кратки казуси, в които участниците решават дали дадено поведение е приемливо, тревожно или подлежащо на докладване. Той трябва да разглежда и ситуации, които често се нормализират в спорта, като коментари за тялото, натиск за приемане на натрапчиво поведение, фаворизиране от треньора, многократен частен контакт, шеги със сексуално съдържание и поведения, отхвърляни като „отборна култура“. Това е особено важно, защото количествените резултати показват, че убеждението, че дадена ситуация „не е била тормоз“, отрицателно предсказва намеренията за действие. Ако участниците не могат да идентифицират тормоза, те са по-малко склонни да се намесят или да го докладват.

3. Оспорване на обвиняването на жертвата и омаловажаващите убеждения

Образователната програма трябва да включва специален модул, разглеждащ обвиняването на жертвата, недоверието и омаловажаването. Количествените резултати показват като цяло сравнително ниско приемане на тези убеждения, но променливите за възприятията за тормоза са отрицателно свързани с намеренията за действие. В регресионния анализ убежденията, че ситуацията „не е била тормоз“ и че лицето „е излъгало“, остават значими отрицателни предиктори на намерението. Това показва, че образованието трябва пряко да адресира митовете, които намаляват готовността за подкрепа на жертвите или докладване на опасения.

Модулът трябва да оспорва разпространени погрешни схващания като: „той/тя го предизвика“, „беше само шега“, „човекът не е разбрал правилно“, „преувеличава“, „фалшивите сигнали са честни“ или „човекът не го е мислел“. Той трябва да обяснява как тези убеждения създават мълчание, обезкуражават разкриването и защитават вредното поведение. Трябва също да насърчава участниците да възприемат подкрепяща първа реакция, когато някой разкрие тормоз: да изслушат, да повярват, да не обвиняват, да осигурят безопасност и да насочат лицето към подходяща подкрепа. UNESCO подчертава, че насилието срещу жени и момичета в спорта често остава недокладвано поради страх от стигма, изключване и ответни действия, което засилва значението на разглеждането на недоверието и обвиняването на жертвата в образованието.

4. Изграждане на възприеман поведенчески контрол: какво да се прави, как да се действа, къде да се докладва

Най-силната количествена констатация е, че възприеманата способност за докладване на тормоз е основният предиктор на намеренията за действие. Следователно образователното съдържание трябва да бъде силно практическо. Участниците трябва да приключат обучението, знаейки точно какви стъпки могат да предприемат, ако преживеят, станат свидетели или получат разкриване на тормоз.

Co-funded by
the European Union

Този модул трябва да включва ясни насоки за: • как да се реагира в момента; • как да се подкрепи съотборник или връстник; • как безопасно да се документират опасения; • с кого да се осъществи контакт вътре и извън спортната организация; • как да се използват каналите за докладване; • каква информация е необходима при подаване на сигнал; • какво означава поверителност и къде са нейните граници; • какво да се прави, когато предполагаемият извършител е треньор, член на персонала или лице с власт.

Ресурсите на Съвета на Европа за защита на децата определят образованието на заинтересованите страни като ключово действие в първичната превенция на насилието и злоупотребата в спорта. Следователно обучението по проекта трябва да включва практически инструменти като блок-схеми, карти за докладване, сценарии „какво да кажа“, ролеви упражнения и специфични за държавата пътища за насочване.

5. Създаване на безопасност и доверие при докладване

Тъй като безопасността е значим предиктор на намерението, образованието трябва да разглежда и условията, при които спортистите се чувстват сигурни да говорят. Този модул може да обясни как изглежда безопасната среда за докладване и какво трябва да правят спортните организации, за да защитят спортистите от ответни действия, изключване или увреждане на репутацията.

Съдържанието трябва да обхваща поверителност, анонимно докладване, когато е налично, служители по защита, независими възможности за докладване, защита от ответни действия и последващи действия след сигнал. Спортистите трябва също да научат, че докладването не означава непременно да се справят със ситуацията сами. Треньорите и персоналят трябва да бъдат обучени как правилно да приемат сигнали, да избягват пренебрежителни реакции и да активират процедурите за защита. Този модул е особено важен, защото качествените констатации показват, че спортистите могат да се колебаят да докладват поради страх от последствия, липса на доверие или несигурност дали ще им повярват. Насоките на МОК по защита подчертават значението на механизмите за докладване, процедурите за управление на случаи и ролята на служителите по защита при реакция на опасения, свързани с тормоз и злоупотреба.

6. Намеса на свидетели и отговорност на връстниците

Констатациите за честотата показват, че инцидентите могат да включват не само треньори или персонал, но и съотборници и други хора в спортната среда. Следователно образованието трябва да включва модул за намеса на свидетели и отговорност на връстниците. Спортистите трябва да бъдат обучени не само да защитават себе си, но и да разпознават кога съотборник може да е изложен на риск и да реагират безопасно. Модулът трябва да представя различни нива на намеса, като пряка намеса, когато е безопасно, отвлечение на вниманието, делегиране към доверен възрастен, документиране и подкрепа след инцидента.

Co-funded by
the European Union

Той трябва също да подчертава, че свидетелите не бива да излагат себе си или другите на допълнителен риск, но могат да имат решаваща роля за прекъсване на вредното поведение и подкрепа на докладването. Съвременната работа по обучение на свидетели в спорта подчертава подпомагането на треньори и участници в спорта да разпознават признаци на тормоз и злоупотреба и да реагират подходящо.

7. Роли и отговорности на треньори, персонал, клубове и спортни организации

Качествените констатации подчертават, че защитата е споделена отговорност. Следователно образованието не трябва да бъде насочено само към спортистите. Отделно, но взаимосвързано обучение трябва да бъде разработено за треньори, помощен персонал за спортистите, клубни администратори, доброволци и, когато е релевантно, родители.

За треньорите и персонала съдържанието трябва да се фокусира върху професионалните граници, подходящата комуникация, безопасното използване на цифрови медии, реакцията при разкриване, задълженията за задължително докладване, когато са приложими, и създаването на отборен климат, в който спортистите се чувстват уважавани и защитени. За спортните организации съдържанието трябва да се фокусира върху политики, кодекси за поведение, подбор и проверка, роли по защита, процедури за жалби, водене на документация, пътища за насочване и мониторинг. Насоките на МОК за международни федерации и национални олимпийски комитети подчертават, че политиките за защита трябва да включват дефиниции, механизми за докладване, процедури за управление на случаи и образование за заинтересованите страни.

8. Тормоз в цифровите и социалните медии

Предвид нарастващата роля на цифровата комуникация в живота на младите спортисти, образователните материали трябва да включват и онлайн тормоза и нарушенията на цифровите граници. Съдържанието трябва да разглежда неуместни лични съобщения, натиск за споделяне на изображения, сексуални коментари онлайн, злоупотреба чрез изображения, преследване, doxxing, представяне за друго лице и злоупотреба чрез платформи за социални медии. Safe Sport International наскоро подчерта онлайн злоупотребата като нарастващ риск за защитата в спорта, включително сексуален тормоз, заплахи, преследване, doxxing и злоупотреба чрез изображения.

Този модул трябва да бъде особено практичен и да помага на спортисти и треньори да разбират правилата за безопасна комуникация, подходящите съобщения между треньор и спортист, настройките за поверителност, практиките за екранни снимки/документиране и пътищата за докладване на онлайн инциденти.

9. Културна промяна и положителен спортен климат

Накрая една образователна програма трябва да включва съдържание за създаване на положителна и уважителна спортна култура. Количествената констатация, че преживяванията са свързани с по-силни омаловажаващи възприятия и по-ниски намерения за действие, предполага, че многократното излагане може да допринесе за нормализиране. Следователно образованието трябва да оспорва идеята, че тормозът е част от спортната култура, сплотяването на отбора, дисциплината или хумора. Такъв модул може да насърчава уважение, достойнство, съгласие, включване, гласа на спортиста и споделена отговорност. Той трябва да насърчава клубовете

Co-funded by
the European Union

и отборите да разработват ясни норми за приемливо поведение и да създават редовни възможности спортистите да повдигат опасения. Фокусът трябва да бъде не само върху предотвратяването на тежки инциденти, но и върху промяната на ежедневните поведения и модели на комуникация, които позволяват да се развива небезопасен климат.

Ограничения и заключение

Настоящата оценка на потребностите има ограничения, които трябва да бъдат признати. Първо, количественото изследване не включва мярка за социална желателност. Изследването на чувствителен въпрос като сексуалната злоупотреба може да е възпрепятствало участниците да разкриват злоупотреба или да ги е направило по-неохотни да дават честни отговори на психологическите променливи. Бъдещите изследвания следва да включват мерки за социална желателност, за да се отчете нежеланието за разкриване на чувствителна информация. Второ, в партньорските държави е използвана удобна извадка, което ограничава възможността резултатите от доклада да бъдат обобщени към цялата популация. Трето, броят на участниците и в двете изследвания е сравнително малък и резултатите трябва да се тълкуват внимателно, тъй като може да не отразяват цялото население в партньорските държави. Въпреки тези ограничения констатациите от смесения метод предоставят последователна доказателствена база за разработване на образователни материали. Количественото изследване идентифицира разпространението на релевантни преживявания, значението на обвиняващите жертвата и омаловажаващите убеждения и централната роля на възприеманата способност за докладване на тормоз и психологическата безопасност при предсказване на намеренията за действие. Качественото изследване обяснява как тези модели могат да възникнат в реални спортни контексти, където двусмислието, нормализирането, страхът от последствия и слабите структури за докладване могат да намалят готовността на спортистите да говорят открито. Тези констатации са в съответствие с международни доказателства, показващи, че тормозът и злоупотребата в спорта са сложни, релационни и организационни проблеми, а не изолирани индивидуални инциденти (Mountjoy et al., 2016; Hartill et al., 2023).

Следователно констатациите силно обосновават акцента върху образование, повишаване на осведомеността, обучение на мултипликатори, участие на спортни организации и подкрепа при докладване. Бъдещите дейности следва да се фокусират върху подпомагане на спортистите да разпознават тормоза, оспорване на митове и нагласи, обвиняващи жертвата, укрепване на практическите умения за реакция и гарантиране, че системите за докладване се възприемат като безопасни, поверителни и ефективни. По този начин проектът може да допринесе не само за подобряване на индивидуалните знания, но и за по-широка културна и организационна промяна в спорта.

Литература

Babović, M., & Reljanović, M. (2020). Sexual harassment in Serbia. OSCE Mission to Serbia.

Co-funded by
the European Union

Brackenridge, C. H. (2001). *Spoilsports: Understanding and preventing sexual exploitation in sport*. Routledge.

Chroni, S., & Fasting, K. (2009). Prevalence of male sexual harassment among female sports participants in Greece. *Inquiries in Sport & Physical Education*, 7(3), 254-262. <https://doi.org/10.26253/heal.uth.ojs.ispe.2009.1333>

Chroni, S., & Kavoura, A. (2022). From silence to speaking up about sexual violence in Greece: Olympic journeys in a culture that neglects safety. *Frontiers in Psychology*, 13, Article 862450. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.862450>

Council of Europe. (2007). Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (CETS No. 201). Council of Europe.

Fasting, K., & Brackenridge, C. H. (2009). Coaches, sexual harassment and education. *Sport, Education and Society*, 14(1), 21-35. DOI: 10.1080/13573320802614950.

Fasting, K., Chroni, S., Hervik, S. E., & Knorre, N. (2011). Sexual harassment in sport toward females in three European countries. *International Review for the Sociology of Sport*, 46(1), 76-89. <https://doi.org/10.1177/1012690210376295>

Fasting, K., Chroni, S., & Knorre, N. (2014). The experiences of sexual harassment in sport and education among European female sports science students. *Sport, Education and Society*, 19(2), 115-130. <https://doi.org/10.1080/13573322.2012.660477>

Hartill, M. (2009). The sexual abuse of boys in organized male sports. *Men and Masculinities*, 12(2), 225-249. DOI: 10.1177/1097184X07313361.

Hartill, M., Rulofs, B., Lang, M., Vertommen, T., Allroggen, M., Cirera, E., Diketmueller, R., Kampen, J., Kohl, A., Martin, M., Nanu, I., Neeten, M., Sage, D., & Stativa, E. (2021). CASES: Child abuse in sport: European statistics - Project report. Edge Hill University.

McMahon, S., & Farmer, G. L. (2011). An updated measure for assessing subtle rape myths. *Social Work Research*, 35(2), 71-81. <https://doi.org/10.1093/swr/35.2.71>

Mountjoy, M., Brackenridge, C., Arrington, M., Blauwet, C., Carska-Sheppard, A., Fasting, K., Kirby, S., Leahy, T., Marks, S., Martin, K., Starr, K., Tiivas, A., & Budgett, R. (2016). International Olympic Committee consensus statement: Harassment and abuse (non-accidental violence) in sport. *British Journal of Sports Medicine*, 50(17), 1019-1029. DOI: 10.1136/bjsports-2016-096121.

Sand, T. S., Fasting, K., Chroni, S., & Knorre, N. (2011). Coaching behavior: Any consequences for the prevalence of sexual harassment? *International Journal of Sports Science & Coaching*, 6(2), 229-241. doi: 10.1260/1747-9541.6.2.229

Co-funded by
the European Union

Sundstrom, B., Ferrara, M., DeMaria, A. L., Gabel, C., Booth, K., & Cabot, J. (2018). It's your place: Development and evaluation of an evidence-based bystander intervention campaign. *Health Communication*, 33(9), 1141-1150. DOI: 10.1080/10410236.2017.1333561. Vertommen, T., Schipper-van Veldhoven, N., Wouters, K., Kampen, J. K., Brackenridge, C. H., Rhind, D. J. A., Neels, K., & Van Den Eede, F. (2016). Interpersonal violence against children in sport in the Netherlands and Belgium. *Child Abuse & Neglect*, 51, 223-236. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.10.006>